



کتاب معلم (راهنمای تدریس)

تفکر و پژوهش

پایه ششم ابتدایی

(دانش آموزان با نیازهای ویژه ذهنی)

سال ۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلم

(راهنمای تدریس)

تفکر و پژوهش

پایه ششم ابتدایی

۱۳۹۱

وزارت آموزش و پرورش

سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توان بخشی - کارشناسی برنامه‌ریزی آموزشی کودکان و

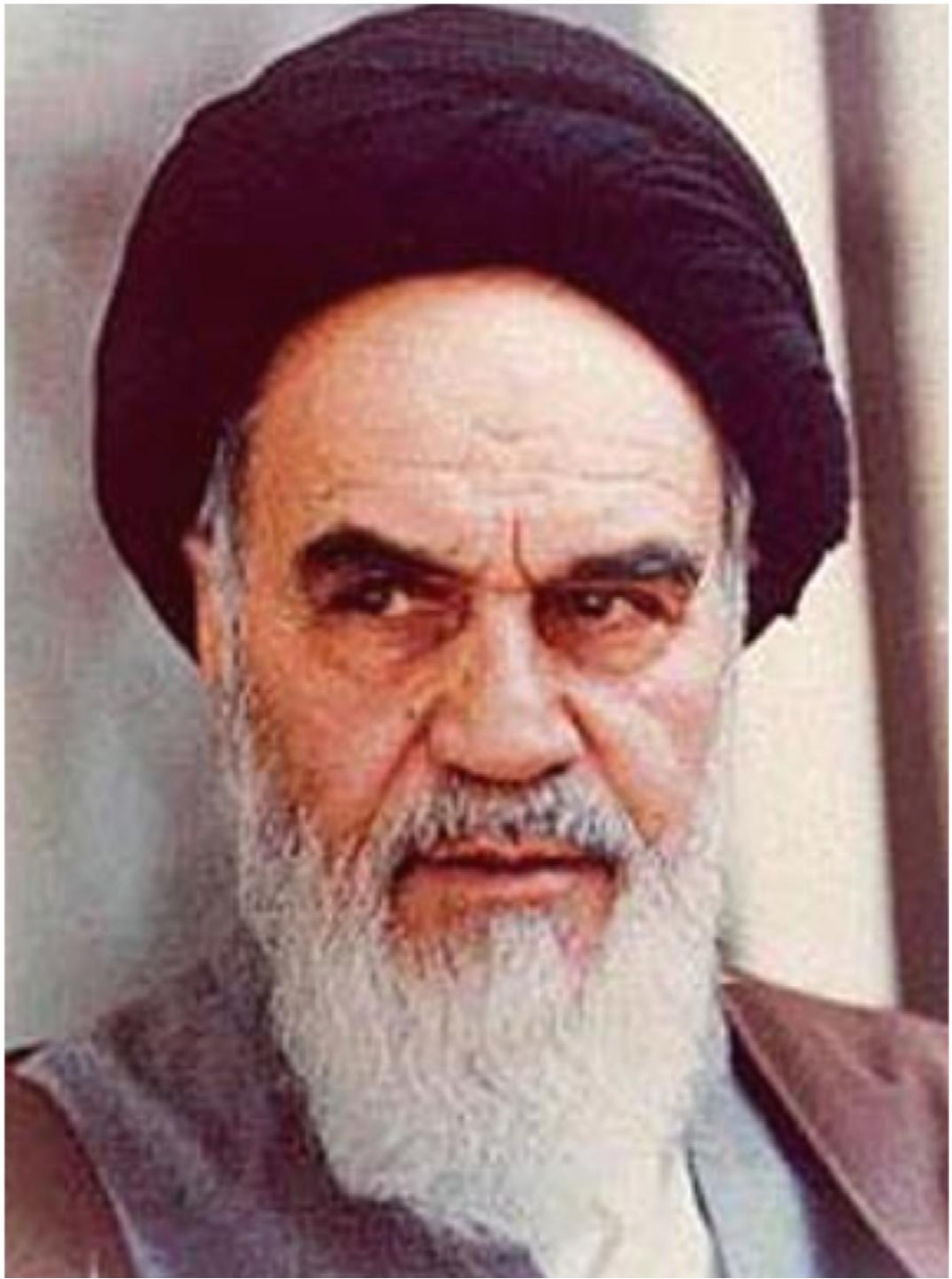
دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی

نام کتاب: کتاب معلم (راهنمای تدریس) تفکر و پژوهش پایه ششم ابتدایی

مؤلفین: محبوبه ضرغام پور، فریبا پور جلال، مکه حاج دهقانی

ناشر: سازمان آموزش و پرورش استثنایی

سال انتشار: ۱۳۹۱



فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات
	پیشگفتار
۱	۱-۱ ضرورت و اهمیت
۲	۱-۲ جایگاه تفکر و تعقل در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران
	فصل دوم: آشنایی با برنامه درسی تفکر و پژوهش
۵	۲-۱ شناخت، تفکر، تعقل و حکمت
۶	۲-۲ رویکردهای برنامه درسی
۸	۲-۳ اهداف برنامه درسی
۹	۲-۴ انتظارات عملکردی
۱۱	۲-۵ جدول رابطه اهداف و انتظاری عملکردی
۱۲	۲-۶ اصول حاکم بر برنامه درسی
۱۳	۲-۷ مضامین برنامه تفکر و پژوهش پایه ششم
۱۴	۲-۸ نقش ها (معلم، یادگیرنده، خانواده، مدیر)
۱۵	۲-۹ منابع (محیط، مواد و رسانه های آموزشی)
۱۵	۲-۱۰ شیوه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
۱۸	۲-۱۱ برنامه آموزشی
۱۸	۲-۱۲ ارتباط برنامه درسی تفکر و پژوهش و سایر دروس پایه
	فصل سوم: صلاحیت های معلمان برای اجرای برنامه درسی تفکر و پژوهش
۲۰	صلاحیت های معلمان
۲۰	شناخت مخاطب
۲۰	۳-۱ انسان و تفکر
۲۱	۳-۲ ویژگی های شناختی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر
۲۴	۳-۳ کاربرد روش های یاددهی - یادگیری
۳۱	۳-۴ مدیریت فرآیند یادگیری
۳۷	۳-۵ انتخاب مواد و رسانه های آموزشی
۳۹	۳-۶ طراحی فعالیت (بخش غیر تجویزی یا اختیاری)
	فصل چهارم: روش آموزش فعالیت ها
۴۶	مقدمه
۴۸	بخش اول: فعالیت های تجویزی (الزامی)
۹۶	بخش دوم: فعالیت های نیمه تجویزی (انتخابی)
۱۲۳	منابع



فصل اول:

کلیات

پیشگفتار

خدا را سپاس می‌گوییم که به ما توفیق داد تا طراحی و تدوین و تولید برنامه درسی تفکر و پژوهش پایه ششم ابتدایی ویژه دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی را براساس اهداف به انجام برسانیم. کتاب راهنمای معلم درس تفکر و پژوهش مشتمل بر چهار فصل است. فصل اول تحت عنوان «کلیات» با هدف آشنا سازی با ضرورت و اهمیت موضوع تفکر و جایگاه آن در برنامه درسی است. در فصل دوم «برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش» معرفی می‌شود که این فصل شامل تعاریف، رویکردها، اهداف، انتظارات عملکردی، انتخاب و سازماندهی محتوا، نقش‌ها، منابع، شیوه‌های آموزش، ارزشیابی و ارتباط این درس با سایر دروس پایه ششم است. فصل سوم به معرفی «صلاحیت‌های مورد نیاز برای اجرای این برنامه» می‌پردازد. فصل چهارم به «شرح فعالیت‌ها» اختصاص دارد و در آخرین بخش «منابع، مأخذ و مراجع» معرفی شده است.

کتاب راهنمای معلم همراه با کتاب کار دانش‌آموز، کارت‌های آموزشی، متون خواندنی به عنوان منابع آموزشی درس تفکر و پژوهش طراحی شده است. بدیهی است موفقیت برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش نیازمند یک نظام مطمئن یاددهی - یادگیری در مدارس است و این میسر نخواهد بود مگر اینکه مورد مطالعه دقیق و کامل توسط آموزگاران مجرب قرار گیرد.

به منظور آگاهی از تجارب موجود در زمینه‌ی طراحی و تولید برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش اقدامات زیر انجام گرفته است:

- مطالعه اسناد و منابع داخلی و خارجی مرتبط با آموزش تفکر

- مصاحبه و نظرخواهی از صاحب نظران در مورد دیدگاه‌های موجود درباره محتوای برنامه‌ی

درسی تفکر و پژوهش پایه ششم

۱-۱) ضرورت و اهمیت

با پدید آیی صنعت در زندگی بشر و نفوذ فناوری در سطوح مختلف فردی و اجتماعی این نیاز برای انسان‌ها به وجود آمد که به تمامی حیطه‌های علوم دست یابند. و انسان برای دستیابی به این دانش‌ها نیازمند نظام‌های آموزشی گردید. و جهت طراحی و تدوین نظام‌های آموزشی کار آمد و پویا باید به روش‌ها و اصول تربیتی توجه می‌شد.

پیچیدگی جوامع امروزی نیاز به افرادی دارد که بتوانند در تولید دانش و فرایندهای جدید، امور را درک، قضاوت و در آن‌ها مشارکت کنند. بنابراین مهم است که دانش‌آموزان در مورد صلاحیت‌های پردازش، تفسیر، ارزیابی و ... آموزش ببینند. چرا که این قابلیت‌ها مورد نیاز هر فردی است. دانش‌آموزان کم توان ذهنی نیز از این امر مستثنی نیستند آن‌ها نیاز دارند تا راهبردهایی را برای تفکر بیاموزند و تمرین کنند تا به منش تفکر دست یابند و بتوانند در زندگی فردی و اجتماعی خود به یک جایگاه نسبتاً مستقل برسند.

۱-۲) جایگاه تفکر و تعقل در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران

سند تحول راهبردی آموزش و پرورش تغییر در شش زیر نظام آموزش و پرورش را برای ایجاد تحول در آموزش و پرورش ضروری دانسته است. این شش زیر نظام عبارتند از: - برنامه درسی، رهبری و مدیریت تربیتی، تربیت معلم و منابع انسانی، فضا، تجهیزات و فناوری، تحقیق و ارزشیابی و تأمین و تخصیص منابع مالی.

الگوی هدف گذاری به کار رفته در این برنامه، چارچوب مفهومی منسجم و یکپارچه‌ای است که در تدوین اهداف در سطوح مختلف، راهنمای عمل برنامه ریزان و مجریان قرار می‌گیرد. در این الگو، عنصر تعقل و ایمان مبتنی بر تفکر، جنبه محوری دارند و سه عنصر علم، عمل و اخلاق به عنوان عناصر برخاسته از تعقل و ایمان و متکی بر آن دو، تعریف و تبیین می‌شوند و هر یک از این عناصر نیز دارای مراتب معینی است.

تفکر و تعقل در یک وجه از چهار نوع تفکر فلسفی، تفکر انتقادی، تفکر خلاق و تفکر همراه با مراقبه، و در وجه دیگر از دو نوع عقل نظری و عملی برخوردار است که در طول دوران تحصیل قابل پیگیری است. در قلمرو عام این حوزه ایجاد موقعیت‌های پرورش تفکر در برنامه‌های درسی اهمیت بسزایی دارد. مطالعه و کتاب‌خوانی، نقد رسانه‌ها، یادگیری روش‌های تحقیق، بررسی رفتارهای فردی و رخدادهای اجتماعی، داستان‌گویی و داستان‌خوانی، میزگرد، گفت‌وگو، نوشتن تجربه‌ها و خاطرات، بهره گرفتن از روش‌های تقویت‌کننده مهارت‌های تفکر در تمام برنامه‌های درسی و تربیتی از جمله خلق این موقعیت‌ها است. علاوه بر این قلمرو عام تفکر، قلمرو دومی نیز وجود دارد که عبارت است از «تفکر فلسفی» که مربوط به بنیادی‌ترین سؤال‌های انسان درباره‌ی هستی و حیات است. این قلمرو به دوره تحصیلی و رشته خاصی اختصاص ندارد. لذا ضروری است درس یا دروس خاصی برای آن در نظر گرفته شود. قلمرو سوم قلمرو نیمه تخصصی فلسفه و منطق است که اختصاص به رشته تحصیلی خاصی دارد. اما آنچه در برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش پایه ششم دوره‌ی ابتدایی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی مورد توجه قرار گرفته است قلمرو عام است. به همین منظور درس تفکر و پژوهش این گروه از دانش‌آموزان مبتنی بر ایجاد، توسعه و تقویت برخی از مهارت‌های تفکر است تا یادگیرنده بتواند ضمن بروز رفتارهای متفکرانه، تعاملی مفید و مؤثر با محتوای سایر حوزه‌های یادگیری داشته باشد.



فصل دوم:
آشنایی با برنامه درسی
تفکر و پژوهش

۲-۱) شناخت، تفکر، تعقل و حکمت

شناخت در لغت به معنی «دانستن» است. تصور سنتی در باب شناخت آن را بر فرایندها و «تولیدات هوشی» دقیق ذهن آدمی محدود می‌کند. این ماهیت‌های سطح بالاتری هم چون دانش^۱، خودآگاهی^۲، هوش^۳، تفکر^۴، تصور^۵، خلق^۶، مفهومی کردن^۷، ربط دهی و نماد پردازی^۸، طبقه‌بندی^۹ و شاید تخیل و رویا را شامل شود. اما در زبان شناسی شناخت به جریان تفکر، یادگیری، چگونگی سازمان دادن، ذخیره سازی و به کارگیری اطلاعات اطلاق می‌شود (مانسن و همکاران، ۱۹۸۵، ۱۳۶۸).

در برنامه‌ی درسی ملی «ابزار شناخت و معرفت حواس، خیال، تفکر، عقل، شهود و مکاشفه معرفی شده است که در این بیان تفکر و تعقل نقش اساسی در شناخت حقیقت هستی و سعادت جاوید دارد. (برنامه درسی ملی، نگاشت پنجم / ۱۳۹۰) و تفکر به معنای «فرایندی است که از طریق آن یک بازنمایی ذهنی جدید به وسیله‌ی تبدیل اطلاعات و تعامل بین خصوصیات ذهنی، قضاوت، انتزاع و استدلال و حل مسأله ایجاد می‌گردد.» (سولسو، ۱۹۹۰)

در بیانیه‌ی حوزه یادگیری تفکر و حکمت، تفکر، تعقل و حکمت به شرح زیر تعریف شده است:

«تفکر شناخت از طریق عمل ذهن بر روی اطلاعات دریافت شده و اندوخته‌های قبلی برای تبدیل مجهول به معلوم و دستیابی به نتیجه است. تعقل به معنی تجزیه و تحلیل و ربط دادن قضایا یا سنجش و ارزیابی یافته‌ها براساس **نظام معیار** است، که از طرق معتبر به دست آمده است. ترکیب تفکر و تعقل در عرصه نظر و عمل، حکمت است، **حکمت** به معنای علم متین، محکم و استوار است. **حکمت نظری**، دانش درباره‌ی واقعیت‌ها (هست‌ها) است. **حکمت عملی**، درباره‌ی بهترین رفتار انسان برای رسیدن به سعادت و کمال (بایدها و نبایدها) است. براساس این دو کارکرد، عقل به دو بخش نظری و عملی تقسیم می‌شود.

^۱ - KNOW LEDGE

^۲ - SELF - AWERANESS

^۳ - INTELLECTUAL

^۴ - Thought

^۵ - image

^۶ - Creating

^۷ - conceptualizing

^۸ - symbolizing

^۹ - categorating

تفکر در حوزه عقل نظری به حکمت نظری و تفکر در حوزه عقل عملی به حکمت عملی می انجامد. (برنامه‌ی درسی ملی، نگاشت پنجم، ۱۳۹۰)

بر همین اساس محتوای برنامه درسی تفکر و پژوهش دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی با تأکید بر توسعه و تقویت مهارت‌های تفکر و تعقل، تلاش می‌کند قابلیت‌ها و صلاحیت‌های ذیل در دانش‌آموزان ایجاد شود:

- تخیل
- پرسش‌گری
- قضاوت براساس شواهد
- حل مسأله
- کاوشگری
- تحلیل
- تفکر انتقادی
- بررسی جایگزین‌ها
- تصمیم‌گیری
- تأمل در خود
- خودارزشیابی براساس نظام معیار

۲-۲ رویکردهای برنامه‌ی درسی

برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش، بر پرورش توانایی استدلال، کاوشگری، قضاوت و ارزشیابی، هوشیاری دائمی برای مشاهده ارتباطات و اختلافات، تجربه مشاهده، سنجش و امتحان تمرکز دارد. به

گونه‌ای که در سازماندهی فعالیت‌ها نمود پیدا می‌کند. جهت‌گیری عمده این درس افزایش مهارت تفکر منطقی است. در این برنامه، کلاس درس به یک جامعه پژوهشگر به منظور کاوش مشترک تبدیل می‌شود و دانش‌آموزان با کار گروهی، مهارت تفکر خود را افزایش می‌دهند.

فیلیپ کم^۱ معتقد است هدف برنامه « تفکر برای کودکان» بر این اصل استوار است که کودکان بتوانند به پرس‌وجو پردازند، به جای خودشان فکر کنند و در زندگی اهل تفکر باشند.

- استفاده صحیح از حواس پنج‌گانه از مهارت‌های ساده تفکر هستند. طبقه‌بندی، مقایسه، تشخیص شباهت‌ها و تفاوت‌ها، فرضیه‌سازی، زبان آموزی، استنباط، تفکر انتقادی و ارزیابی از جمله مهارت‌های تفکر هستند.

- اندیشیدن به صورت ذاتی در کودک به صورت تفکر اولیه تصویری و عملی وجود دارد. کودک از همان ابتدا صدای مادر را از صدای سایرین تشخیص داده و قادر به تشخیص تصاویر و اشیاء است. و در واقع تفکر صحیح همان استفاده از تجارب آموخته‌ها، اطلاعات و توان مندی‌های ذهنی و شناختی در جهت مقابله مؤثر با شرایط گوناگون است. لذا پرورش این مهارت‌ها در دانش‌آموزان کم توان ذهنی یکی از موضوعات محوری این برنامه‌ی درسی است.

- برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش صرفاً به طرح موضوع در حوزه‌ی پدیده‌های مادی و با روش تجربی نمی‌پردازد، بلکه موضوعات و مضامین اجتماعی و ارزشی را در بر می‌گیرد و به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا از امور محسوس و عینی جدا شده و با تکیه بر اصل تجربه به فرایند تفکر دست یابند.

- آنچه در برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش مطرح است از یک سو شکل‌گیری فرایند تفکر در دانش‌آموزان کم توان ذهنی است تا ضمن ایجاد عزت نفس و خودباوری که صافی تفکر هستند به نتیجه مورد نظر نیز دست یابند. یعنی رسیدن به پاسخی قابل دفاع که برگرفته از اجماع نظرات و پذیرفته‌تر از سایر پاسخ‌ها است.

۱- Filip kam

۳-۲) اهداف برنامه درسی

هدف این برنامه در پایه ششم آن است که دانش آموزان برای یادگیری خود ارزش قایل شوند، به ایده و عقاید خود ارزش گذارند و یاد بگیرند که برای یکدیگر به عنوان اعضای یک جامعه ارزش قائل شوند. در حقیقت این برنامه به دنبال پیوند بین خرده مهارت‌های تفکر و تحکیم ابزارهای اندیشه ورزی است.

هدف کلی:

- کسب صلاحیت‌های پایه‌ی صفات و ویژگی‌های منش تفکر

اهداف خاص:

- توانایی در به کارگیری مهارت‌های فرایند تفکر منطقی در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت
- توانایی به کارگیری روش‌های مناسب برای پاسخ‌گویی به سؤالات در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت
- توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری
- درک روابط میان پدیده‌ها در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت
- توانایی قضاوت در مورد اعمال و رفتار خود و دیگران و آگاهی نسبت به نتایج و پیامدهای آن
- کسب نگرش درست نسبت به یافته‌های علمی

اهداف مشترک:

- توانایی برقراری ارتباط فردی و میان فردی
- توانایی درک پدیده‌ها، رویدادها و قوانین جهان آفرینش به عنوان آیات الهی
- خودیادگیری مستمر و مادام‌العمر
- شناخت ارزش‌های اخلاقی و رعایت آن در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی

۴-۲) انتظارات عملکردی

یکی از ویژگی‌های آموزش یادگیرنده محور، این است که در آن اهداف کلی تدوین می‌شوند. لذا سطح دستیابی به این اهداف در پایه ششم ابتدایی، تحت عنوان انتظارات عملکردی مشخص شده است. انتظارات عملکردی آن چیزی است که قرار است دانش‌آموزان حین و پس از انجام فعالیت‌ها در عمل خود آن را به نمایش بگذارند.

انتظارات عملکردی خاص

- طرح پرسش‌های مناسب و تشخیص مسئله
- شناسایی و تشخیص منابع و شیوه‌های مناسب و جمع‌آوری اطلاعات
- کار بر روی اطلاعات و اندوخته‌های قبلی برای تبدیل مجهول به معلوم (پردازش اطلاعات)
- برنامه‌ریزی برای دستیابی به پاسخ سؤالات خود
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- تحلیل وقایع، پدیده‌ها، روابط موقعیت‌های پیش‌بینی شده (استدلال)
- همفکری با دیگران در حل مسائل و مشکلات
- استفاده از زبان صحیح برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها
- رعایت آداب و گفت‌وگو در اجتماع پژوهشی کلاس (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر و احترام به عقاید دیگران، انعطاف‌پذیری، حق‌طلبی و انصاف در گفت‌وگوها)
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران
- ارزش‌مند دانستن مطالعه و پژوهش

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آنها
- بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده‌ها
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو
- بروز عمل اخلاقی در رفتارهای روزانه خود

(۵-۲) جدول رابطه اهداف و انتظارات عملکردی

اهداف	انتظارات عملکردی	
اهداف و انتظارات عملکردی خاص	<ul style="list-style-type: none"> - شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها - استفاده از زبان صحیح برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود - استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری
	<ul style="list-style-type: none"> - طرح پرسش‌های مناسب و تشخیص مسئله - شناسایی و تشخیص منابع و شیوه‌های مناسب جمع‌آوری اطلاعات - برنامه‌ریزی برای دستیابی به پاسخ سؤالات خود - کار بر روی اطلاعات و اندوخته‌های قبلی برای تبدیل مجهول به معلوم 	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی به کارگیری روش‌های مناسب برای پاسخ-گویی به سؤالات در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت
	<ul style="list-style-type: none"> - همفکری با دیگران در حل مسائل و مشکلات - رعایت آداب گفت‌وگو در اجتماع پژوهشی کلاس (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر و احترام به عقاید دیگران. انعطاف‌پذیری، حق‌طلبی و انصاف در گفت‌وگوها) 	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی در به کارگیری مهارت‌های فرایند تفکر منطقی در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت
	<ul style="list-style-type: none"> - ارزش‌مند دانستن مطالعه و پژوهش 	<ul style="list-style-type: none"> - کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی
	<ul style="list-style-type: none"> - سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران 	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی قضاوت در مورد اعمال و رفتار خود و دیگران و آگاهی نسبت به نتایج و پیامدهای آن
اهداف و انتظارات عملکردی مشترک	<ul style="list-style-type: none"> - به کارگیری مهارت‌های اجتماعی همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو 	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی برقراری ارتباطات فردی و میان فردی
	<ul style="list-style-type: none"> - شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود - استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود 	<ul style="list-style-type: none"> - خودیادگیری مستمر و مادام‌العمر
	<ul style="list-style-type: none"> - بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها - بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی درک پدیده‌ها، رویدادها و قوانین جهان آفرینش به عنوان آیات الهی
	<ul style="list-style-type: none"> - بروز عمل اخلاقی در رفتارهای روزانه خود 	<ul style="list-style-type: none"> - شناخت ارزش‌های اخلاقی و رعایت آن در تمام شئون زندگی فردی و اجتماعی

۶-۲) اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی

برنامه درسی تفکر و پژوهش علاوه بر اصول حاکم بر برنامه‌ی درسی برگرفته از برنامه‌ی درسی ملی، از اصول خاص دیگری پیروی می‌کند که عبارتند از:

۱-۶-۲) اصول حاکم بر انتخاب و سازماندهی محتوا

- در انتخاب و سازماندهی محتوا به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی توجه شده است.
- محتوای برنامه به گونه‌ای تنظیم شده است که انگیزه‌های لازم را در جهت یادگیری مستمر و مادام‌العمر فراهم آورده است.
- فعالیت‌های یاددهی - یادگیری در جهت توسعه مهارت‌های تفکر، تقویت و تثبیت آموخته‌ها طراحی شده‌است.
- انتخاب موضوعات در فعالیت‌های یاددهی - یادگیری با توجه به تفاوت‌های فرهنگی و بومی صورت گرفته است.
- محتوای برنامه درسی تفکر و پژوهش براساس به‌کارگیری فناوری و رسانه‌های آموزشی در جهت تسهیل فرایند یاددهی - یادگیری سازماندهی شده است.
- انتخاب و سازماندهی محتوا براساس تجربیات قبلی دانش‌آموزان صورت گرفته است.

۲-۶-۲) اصول حاکم بر روش‌های یاددهی - یادگیری

- محتوای برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش با ایجاد فرصت‌های متنوع برای دانش‌آموزان، ضرورت به‌کارگیری راهبردهای آموزشی متنوع و متعدد را ایجاب می‌نماید.
- راهبردهای آموزشی ارائه شده در جهت توسعه و تقویت مهارت‌های تفکر می‌باشد.
- راهبردهای آموزشی انتخاب شده موجب به‌کارگیری مواد و رسانه‌های آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری شده است.

۳-۶-۲) اصول حاکم بر روش‌های ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

- راهبردهای ارزشیابی زمینه را برای خود راهبری در یادگیری و توانایی خود ارزشیابی فردی و گروهی فراهم می‌سازد.
- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی با توجه به مؤلفه‌های برنامه درسی صورت می‌گیرد و نتایج به صورت کمی و کیفی ارائه می‌شود.
- ارزشیابی پیشرفت تحصیلی با ارائه بازخوردهای لازم به یادگیرنده زمینه را در جهت تقویت نقاط قوت و اصلاح نقاط ضعف دانش‌آموز فراهم نموده است.
- راهبردهای ارزشیابی در جهت راهبردهای آموزشی زمینه ساز حضور فعال دانش‌آموزان در امر یادگیری است.
- ابزارهای طراحی شده جهت جمع‌آوری اطلاعات در فرایند ارزشیابی (تکوینی و پایانی) در هر جلسه اطلاعات لازم را به منظور قضاوت و داوری فراهم می‌سازد.

۷-۲) مضامین برنامه تفکر و پژوهش پایه ششم

برای دستیابی به اهداف برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش مضامین یا تم‌هایی مورد استفاده قرار می‌گیرند. که برخی از آنها در طراحی فعالیت‌های یادگیری تجویزی مد نظر قرار گرفته است و از برخی دیگر می‌توان در طراحی فعالیت‌های معلم ساخته یا غیر تجویزی آن استفاده نمود. فهرستی از این مضامین در زیر آورده شده است:

- آرزوها، رویاها، امکانات و احتمالات
- به گونه‌ای دیگر دیدن وقایع و حوادث (بررسی همه جانبه وقایع و حوادث در شرایط و مناظر متفاوت)
- تضاد
- تعلق، جفت سازی (دسته بندی اشیاء، واژه‌ها، معیارها و ...)
- تنوع، تفاوت
- روابط

- زبان
- علت و معلول
- کشف
- ملاک، معیار، ارزش
- منطق، درجست و جوی معنی
- هویت

۸-۲) نقش ها (معلم ، یادگیرنده، خانواده، مدیر)

برای تحقق اهداف برنامه و توجه به اصول مذکور، نقش های مخاطبان برنامه به شرح زیر است:

- نقش دانش آموزان ایده پردازی، مشارکت کردن ، فعال بودن ، حقیقت جویی و حق طلبی، شناخت و درونی سازی ارزش ها، هویت یابی، خودیادگیری است. این نقش ها در طراحی فعالیت ها، تعیین مواد و وسایل، اجرا و ارزشیابی مورد تأکید می باشد و در سایر موارد با محدودیت نقش دانش آموزان طراحی می شوند.
- نقش معلمان اجرا، انتخاب و طراحی فعالیت است. لذا معلمان می باید علاوه بر شرکت در دوره های آموزشی تلاش نمایند از طریق دستیابی به منابع لازم، هر سه سطح، صلاحیت را در خود ارتقاء دهند.
- نقش اولیا حمایت از برنامه و تسهیل گری است. لذا توجه اولیاء به شیوه های ممکن و جلسات حضوری متعدد در جهت ارتقاء پرورش مهارت های دانش آموزان ضرورت پیدا می کند.
- نقش مدیران پشتیبانی از برنامه ی درسی تفکر و پژوهش و تسهیل گری جهت اجرای مناسب تر برنامه در مدرسه است. لذا شرکت در جلسات آموزش های حضوری، گردهمایی ها و ... ضرورت پیدا می کند.

۹-۲) منابع (محیط، مواد و رسانه‌های آموزشی)

بسته‌ی آموزشی برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش از اجزای به هم پیوسته‌ای تشکیل شده است که برای اجرای برنامه ضروری است. مهم‌ترین این اجزا کتاب راهنمای معلم، کتاب کار و داستان‌های آموزشی و بازی‌های آموزشی است. طراحی این اجزا به گونه‌ای است فعالیت‌ها در ارتباط باهم مورد آموزش و ارزش‌یابی قرار می‌گیرد، در شرح فعالیت‌ها چگونگی استفاده از بازی‌ها، کتاب‌های داستان به طور مشخص تعیین شده است. طراحی فعالیت‌ها به صورتی است که آموزگار نیز بدون کتاب راهنمای معلم نمی‌تواند فعالیت‌ها را اجرا کند. لذا تهیه همزمان اجزای بسته‌ی آموزشی برای اجرای برنامه ضروری است.

منابع مورد نیاز:

- کتاب راهنمای معلم درس تفکر و پژوهش
 - کتاب کار دانش آموز شامل برگه‌های کار و برگه‌های خود ارزشیابی
 - منابع خواندنی (روزنامه‌ها، مجلات، کتاب‌های داستان و ...)
 - منابع دیداری شنیداری (فیلم‌ها، تصاویر، نوارهای شنیداری)
- بدیهی است کتاب‌های داستان بایستی براساس معیارهای ذکر شده در بخش سوم کتاب راهنمای معلم باشد.

۱۰-۲) شیوه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی این برنامه از نوع ارزشیابی فرآیندی است که به صورت مستمر انجام می‌شود. در ارزشیابی مستمر نقش یادگیرنده و ارسای عملکرد خود به منظور شناسایی نقاط ضعف و قوت و تلاش برای بهبود عملکرد آینده می‌باشد. از آن جایی که دانش‌آموزان کم توان ذهنی فاقد مهارت‌های خودارزیابی دقیق می‌باشند، انجام این فرآیند با هدایت گام به گام معلم در بررسی عملکردی صورت می‌گیرد تا دانش‌آموز بتواند به نتیجه درستی از عملکرد خود در جریان آموزش پی ببرد.

در ارزشیابی مستمر اقدامات زیر توسط معلم انجام می‌گیرد:

- تکمیل برگه ثبت مشاهدات یا سیاهه رفتار پس از پایان هر فعالیت
- بررسی و ارزیابی فعالیت‌های کتاب کار دانش‌آموزان، براساس معیارهای کامل، درست و دقیق بودن فعالیت‌های انجام شده در هر نیم سال تحصیلی.

ابزار و روش‌های ارزشیابی:

- انتخاب روش‌ها و ابزار متنوع و مناسب ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل آموزش و پرورش، در راستای غنی شدن این بخش از فرایند آموزشی، نقش مهمی ایفا می‌کند. در جمع‌آوری اطلاعات، جهت ارزشیابی پیشرفت تحصیلی این برنامه، از سه نوع ابزار استفاده می‌شود:
- ۱- برگه ثبت مشاهدات یا سیاهه رفتار که توسط معلم در پایان هر فعالیت تکمیل می‌شود.
 - ۲- کتاب کار که نقش پوشه کار دانش‌آموز را از ابتدا تا انتهای سال تحصیلی ایفا می‌کند.
 - ۳- دفتر مدیریت فرایندهای کلاسی که آموزگاران نتایج فعالیت‌ها را ثبت می‌کنند.

سیستم نمره گذاری:

سیستم نمره گذاری برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش، تابع نظام کلی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی پایه ششم یعنی سیستم ۲۰ نمره‌ای است. در هر نیم سال ۱۰ نمره به ارزیابی دانش‌آموز براساس برگه‌های ثبت مشاهدات و ۱۰ نمره به چگونگی انجام فعالیت‌های کتاب کار اختصاص می‌یابد.

برگه پیشنهادی ثبت مشاهدات

ردیف	عملکرد	مقیاس			ملاحظات
		خیلی خوب	خوب	قابل قبول	
۱	هنگام شنیدن داستان به صحبت دیگران توجه کند.				
۲	هنگام انجام فعالیتها توجه و تمرکز می کند.				
۳	آداب گفت و گو را در اجتماع پژوهشی کلاس رعایت می کند.				
۴	برای توضیح ایدهها و تصمیمهای خود از زبان صحیح و دقیق استفاده می کند.				
۵	در بحثها و گفت و گوها نظراتش غیر تکراری است.				
۶	برای اثبات نظر خود توانایی دفاع منطقی دارد.				
۷	تفاوتها، شباهتها و روابط بین پدیدهها، وقایع یا اجرای آنها را شناسایی و بیان می کند.				
۸	با بررسی مسئله راههای یافتن پاسخ سؤال را تشخیص می دهد.				
۹	برای حل مسأله به روشهای مختلف اطلاعات جمع آوری می کند.				
۱۰	از عملکرد عجولانه و بدون فکر پرهیز می کند.				
۱۱	به هنگام نقد، قضاوت و ارزشیابی از معیار مناسب می کند.				
۱۲	احساسات و تجربیات و ارزیابی خود در مواجهه با یک موقعیت توضیح می دهد.				

۱۱-۲) برنامه‌ی آموزشی

ساختار آموزش در برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش بر مبنای فعالیت است که اجرای هر فعالیت بستگی به شرایط و توان‌مندی‌های شناختی دانش‌آموزان دارد. بدیهی است پیش‌بینی فعالیت‌ها به گونه‌ای صورت گرفته است که معلم برای اجرای هر فعالیت بیش از دو یا سه جلسه نیاز نداشته باشد. تعداد جلسات پیش‌بینی شده برای این درس ۳۰ جلسه در طول سال تحصیلی است. در طراحی فعالیت‌های برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش سه بخش **تجویزی**، **نیمه تجویزی** و **غیر تجویزی** در نظر گرفته شده است. منظور از بخش **تجویزی** (الزامی) برنامه فعالیت‌هایی است که اجرای آن برای تمام کلاس‌ها الزامی و تعداد فعالیت‌های آن ۱۰ فعالیت می‌باشد. بخش دوم شامل ۶ فعالیت **نیمه تجویزی** (انتخابی) است که معلم می‌تواند از بین فعالیت‌های پیشنهادی ۳ فعالیت را متناسب با نیاز کلاس و دانش‌آموزان انتخاب کند و به اجرا در می‌آورد. ضروری است اجرای این ۳ فعالیت پس از انجام فعالیت‌های بخش تجویزی صورت گیرد. بخش سوم شامل فعالیت‌های **غیر تجویزی** (اختیاری) است که در آن معلم، متناسب با نیازهای کلاس به طراحی فعالیت می‌پردازد. لازم به ذکر است اجرای فعالیت‌های بخش **غیر تجویزی** (اختیاری) می‌تواند پس از انجام فعالیت‌های بخش **تجویزی** و در بین فعالیت‌های بخش **نیمه تجویزی** (انتخابی) صورت پذیرد. زمان در اختیار برنامه تفکر و پژوهش به طور معمول حدود ۳۰ جلسه در طول سال تحصیلی می‌باشد؛

- اجرای ۲۰ جلسه برای ۱۰ فعالیت بخش تجویزی (الزامی)

- اجرای ۶ جلسه برای ۳ فعالیت بخش نیمه تجویزی (انتخابی)

- اجرای ۴ جلسه برای ۲ فعالیت بخش غیر تجویزی (اختیاری)

۱۲-۲) ارتباط برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش و سایر دروس پایه

برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش با طرح فعالیت متعدد و متنوع به دنبال پرورش صلاحیت‌های پایه و منش تفکر براساس نقشه‌ای نظام‌مند و منسجم است. چرا که در کتاب‌های درسی پایه‌های مختلف دوره‌ی ابتدایی به پرورش مهارت‌های چون طبقه‌بندی، ردیف‌بندی، الگوسازی و ... پرداخته می‌شود. بر همین اساس این برنامه را در هر درس و ساعتی می‌توان به کار گرفت. مضامین فعالیت‌ها به گونه‌ای انتخاب شده‌اند که نشان دهند در موضوعات درسی دیگر چگونه می‌توان این روش را به کار گرفت.



فصل سوم :

صلاحیت‌های معلمان برای اجرای

برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش

صلاحیت‌های معلمان

همان‌طور که در فصل دوم بیان شد در طراحی فعالیت‌های برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش برای دانش‌آموزان کم توان ذهنی سه بخش تجویزی، نیمه تجویزی، غیر تجویزی در نظر گرفته شده است. تحقق این امر مستلزم دستیابی معلمان با سه سطح از صلاحیت‌ها است. این سطوح عبارتند از:

- صلاحیت‌های اجرا

- صلاحیت‌های انتخاب‌گری

- صلاحیت‌های طراحی

اجرای مؤثر هر برنامه درسی در گرو تضمین صلاحیت معلمان در شناخت ویژگی‌های مخاطبان برنامه درسی، تسلط بر روش‌های یاددهی- یادگیری، شناخت و کاربرد مواد و رسانه‌های آموزشی و مدیریت کلاس درس است. بدیهی است علاوه بر موارد یاد شده در برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش صلاحیت اجرا، توانایی انتخاب فعالیت‌های نیمه تجویزی، انتخاب کتاب داستان، بازی، تصویر و ... از صلاحیت‌های ضروری محسوب می‌شود. هم‌چنین در این برنامه صلاحیت معلمان برای طراحی فعالیت‌های آزاد یا اختیاری مطرح می‌شود که به منظور اطلاع همکاران صلاحیت‌های مورد انتظار به اختصار توضیح داده می‌شود.

شناخت مخاطب

۱-۳) انسان و تفکر:

امروزه شناخت جزء مباحث و شاخه‌های اصلی و پر اهمیت روان‌شناسی است وقتی شناخت خود موضوع شناخت قرار می‌گیرد پیچیدگی مسأله، خود را پیش از پیش می‌نمایاند و هنگامی که شناخت با هر تعریف یا رویکردی مورد بررسی قرار بگیرد این واقعیت متجلی می‌گردد که غیر از روان‌شناسی شناختی؛ فلسفه، دانش عصب پایه، هوش مصنوعی و انسان‌شناسی شناختی در ارتباط قرار می‌گیرد. لوریا برای شناخت، از خود شناخت آغاز نمی‌کند بلکه از فعالیت‌ها و ارتباط عملی کودک با محیط خود که نوعی فعالیت است آغاز و بدان وسیله است که اشیای پیرامون را نامگذاری، طبقه بندی می‌کند و شاید مهم‌تر از آن، از این طریق است که به روابط آن‌ها پی ببرد، روابطی که هنوز مورد تجربه مستقیم

قرار نگرفته است. (لوریا ۱۹۹۷، قاسم زاده ۱۳۷۱). مطالعات انجام شده در زمینه آموزش کودکان عقب مانده ذهنی ثابت کرده اند که کانون توجه بسیاری از نقایص تفکر در افراد عقب مانده ذهنی در فرایند کنترل یا نوع تولید آنها است، در نتیجه حداقل تا حدی جبران پذیر می باشند و چنین امری ممکن نیست، مگر این که آموزش به شکل تفضیلی و برنامه ریزی شده طراحی شود. (رابینسون، ماهر، ۱۳۷۶)

۲-۳) ویژگی های شناختی دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر

بارزترین خصوصیت عقب ماندگی ذهنی توانایی کودک برای یادگیری است. پیازه تفکر را به عنوان سیستم پویایی می داند که در مسیر نضج و رسیدگی قرار دارد و از سطوح یکپارچه متفاوتی می گذرد. لذا رشد و تحول هوشی را نیز به مثابه یک فرایند در حال شکوفایی می بیند. وجه مشخصه این فرایند ناپدید شدن یا برگشت سیستم های اولیه تر تفکر به سیستم های عالی است. بنابراین او عقب ماندگی ذهنی را به عنوان پیامد ناکامی طفل در گذر از سطوح پائین تر مراحل یکپارچه به مراحل بالاتر می داند. و هر چه میزان عقب ماندگی ذهنی بیشتر باشد فرد در سطوح یا مرحله ای پایین تر سازمان دهی تثبیت شده است. نظر اینهلدر در مورد تثبیت تفکر ناظر است بر این که افراد عقب مانده ذهنی در رشد کندتر می باشند، بر این نکته دلالت دارد که طی بخش پایانی دوره رشد و تحول یعنی هنگامی که فرد مستعد ادامه رشد شناختی است، عقب ماندگی ذهنی سیر نزولی طی می کند و در یک مرحله شخص تثبیت می شود.

عملکرد این کودکان در حافظه شنوایی و حافظه بینائی، توانایی تشخیص و تعمیم، توانایی زبان، توانایی ادراکی و مخصوص، توانایی تصویر سازی ذهنی، خلاقیت و سایر کنش ها که اساساً به هوش مربوط می شود به طور معنی دارای نقصان می یابد. (شریفی در آمدی، ۸۶)

۱-۲-۳) محدودیت در حافظه

مطالعات در زمینه حافظه کودکان عقب مانده ذهنی نشان می‌دهد که آنها در مقایسه با کودکان عادی همسن عقلی خود، در حافظه کوتاه مدت دارای نقص می‌باشند. لیکن در حافظه بلند مدت نقص چندانی ندارند. (گولستو، ۱۹۷۲، راینسون و راینسون: ۱۹۷۶، ماهر، ۷۶)

پژوهش‌ها نشان داده که هر چه سطح تفکر عمیق‌تر باشد. مشکلات حافظه ای در کودکان عقب مانده ذهنی در مقایسه با کودکان عادی هم سال او بیشتر خواهد بود (شولتز، ۱۹۸۳) به عبارت دیگر هر چه تکلیف حافظه ای فرد عقب مانده ذهنی پیچیده تر باشد احتمال این که او با مشکلات زیادی مواجه شود بیشتر خواهد بود. (هالاها و کافمن، ۱۹۸۷، جوادیان، ۱۳۷۵)

در نهایت آنها در به خاطر سپاری آموخته ها در مقایسه با گروه عادی با مشکل مواجه هستند و سرعت فراموشی در آنها بیشتر است.

۲-۲-۳) محدودیت در اکتساب مهارت‌های تحصیلی

یکی از مواردی که کودک عقب مانده ذهنی را از کودک عادی متمایز می‌کند، اکتساب در مهارت‌های تحصیلی است. عدم دقت و تمرکز، توجه به یک محرک مزاحم بیرونی در ضمن یادگیری، افراط و تفریط در ارایه واکنش‌ها، عدم توانایی تشخیص و تعمیم موقعیت‌های مطلوب، توانایی اندک در انتقال تفکر و کلام خود از ویژگی‌های درسی این گروه از دانش آموزان است.

هم چنین این کودکان در مقابل مشکلات درسی کم ظرفیت بوده و آستانه مقاومت پائینی دارند. هنگام برنامه ریزی آموزشی برای دانش آموزان عقب مانده ذهنی در این زمینه، ملاحظه عمده آن است که این برنامه به طریقی طرح شود که تا زمان ترک مدرسه، دانش، مفاهیم و تجاربی کسب کنند. که آنها را در داشتن یک زندگی بهتر در جامعه، به عنوان یک شهروند یاری رساند.

۳-۲-۳ محدودیت زبان و گفتار

اختلال مشارکت گفتار در تشکیل فرایندهای ذهنی پیچیده، اختلالات کارکرد تعمیم دهنده و تنظیم کننده گفتار از مشکلات کودکان عقب مانده ذهنی است (لوریا و همکاران، ۱۹۷، خانزاده ۱۳۸۶). در نهایت می توان گفت رابطه تفکر و اندیشه با کلمه یک چیز نیست، بلکه یک فرایند، یک حرکت پیوسته رو به جلو و عقب، یعنی از اندیشه به کلمه و از کلمه به اندیشه است. کودک موقعی می تواند به طور کامل اندیشه خود را ضابطه بندی کند و گفتار دیگران را دریابد که این رشد به کمال خود رسیده باشد تا آن زمان کلمات فقط از لحاظ مصداق با واژه های بزرگسالان مطابقت دارد و نه از نظر صحت معنی. (ویگوتسکی، قاسم زاده، ۱۳۶۵). اما آنچه در شکل گیری گفتار کودک عقب مانده ذهنی دخیل است این فرایند ناقص است که او را از کودکان عادی متمایز می کند.

آگاهی به نقش و رابطه تفکر و زبان به ویژه در کارکرد بیرونی آن یعنی ارتباط با دیگران، در انتخاب، طراحی و اجرای فعالیت های برنامه درسی تفکر و پژوهش و هدایت مباحث برای معلمان اهمیت زیادی دارد.

۳-۳ کاربرد روش‌های یاددهی - یادگیری

علاوه بر روش‌های عام مورد نیاز فرآیند یادگیری، برخی روش‌های آموزش یادگیرنده محور، از نظر ماهیت تناسب بیشتری با برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش دارند.

۳-۳-۱ آموزش یادگیرنده محور

منظور از آموزش یادگیرنده محور، آموزشی است که در آن یادگیرندگان، به کمک معلم، مسئولیت درک و فهم مطالب را خود بر عهده می‌گیرند. نام دیگر این نوع آموزش، آموزش غیر مستقیم می‌باشد. به گفته فتسکو و مک کلور آموزش غیر مستقیم مورد استفاده معلمان قرار می‌گیرد که ترجیح می‌دهند مطالب را از دانش‌آموزان خود بیرون بکشند (سیف، ۱۳۸۸)

اصول مشترک همه روش‌های آموزشی یادگیرنده محور به این شرح می‌باشد:

- ۱- به جای هدف‌های دقیق از هدف‌های کلی آموزشی استفاده می‌شود.
- ۲- از مواد یادگیری هر چه بیشتر و متنوع‌تر استفاده می‌شود.
- ۳- ممکن است تکلیف یادگیری را معلم تعیین کند، اما دانش‌آموزان اجازه دارند درباره چگونگی انجام آن خودشان تصمیم بگیرند.
- ۴- وقتی دانش‌آموزان نیاز به کمک دارند، معلم نقش تسهیل‌کننده یا هدایت‌گر را ایفا می‌کند.
- ۵- به دانش‌آموزان فرصت کافی داده می‌شود تا تکالیف یادگیری را انجام دهند و به ارزش آن پی ببرند.
- ۶- تفاوت‌ها بیشتر شناخته و رعایت می‌شوند.
- ۷- انعطاف‌پذیری این روش‌ها بیشتر از روش‌های آموزشی معلم محور است. (سیف، ۱۳۸۸)

آموزش یادگیرنده محور عمدتاً در رویکرد روان‌شناسی سازنده‌گرایی ریشه دارد. سازنده‌گرایی بر نقش فعال یادگیرنده در درک و فهم موضوع‌ها و ساختن دانش تأکید می‌کند. روان‌شناسانی مانند دیویی، پیازه و ویگوتسکی از مدافعان یادگیری اکتشافی و مشارکت‌گروهی هستند که زیر بنای آموزش یادگیرنده محور می‌باشد. (سیف، ۱۳۸۸)

روش‌های یادگیرنده محور متنوع‌اند. مهم‌ترین آن‌ها که در اجرای برنامه درسی تفکر و پژوهش

نقش زیادی دارند عبارتند از:

- آموزش به کمک بحث گروهی
- آموزش برای یادگیری اکتشافی
- آموزش به کمک یادگیری مشارکتی

۲-۳-۳) آموزش به کمک بحث گروهی

آموزش به کمک بحث گروهی به فراهم آوردن موقعیتی گفته می‌شود که در آن یادگیرندگان با همدیگر یا با معلم به گفت‌وگو می‌پردازند تا اطلاعات، اندیشه‌ها و عقاید را با هم مبادله کنند یا به کمک هم به حل مسائل بپردازند. بحث گروهی روشی است برای تحریک اندیشیدن، به چالش کشیدن نگرش‌ها و باورها، و پرورش مهارت‌های میان فردی. در بحث گروهی مهارت‌های میان فردی عبارت از یادگیری:

- گوش دادن به صحبت‌های دیگران

- تحمل دیدگاه‌های مخالف دیدگاه خود

- رعایت حق آزادی افراد دیگر

- واری انتقادی درک و فهم، نگرش‌ها و ارزشیابی به خود و دیگران (سیف، ۱۳۸۸)

وولفک (۲۰۰۴) به روش بحث گروهی نام «گفت‌وگوی آموزشی» داده است. به این دلیل که

هدف گفت‌وگوها ارتقاء یادگیری است.

« بحث گروهی را می‌توان به دو شکل اجرا نمود. یک شکل آن بحث تمامی کلاس و شکل

دیگرش بحث گروه‌های کوچک است. » (سیف، ۱۳۸۸)

مراحل آموزش روش بحث گروهی (تمامی کلاس)

۱- انتخاب موضوع بحث

گیج و برلاینر (۱۹۹۲) موضوع های بحث را به دو دسته تقسیم کرده اند:

(۱) موضوع های مورد توافق همگان

(۲) موضوع های بحث انگیز.

در نوع اول موضوع هایی هستند که افراد مطلع درباره ی آنها اختلاف نظر چندانی ندارند. اما موضوع های نوع دوم به سادگی مورد توافق افراد مختلف قرار نمی گیرند و هر کس نظر یا عقیده خاصی درباره آنها ابراز می دارد. موضوع های بحث انگیز فواید زیادی دارند. از جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- سطح علاقه و در نتیجه میزان مشارکت یادگیرندگان را در فعالیت های گروهی افزایش می دهند.

- نیاز دانش آموزان به مقابله با نظرات مخالف و گوناگون را بر آورده می سازند.

- سطح درک و فهم دانش آموزان از منطق، اطلاعات و موقعیت خود را بالا می برند.

۲- یافتن زمینه ی مشترک برای بحث

پیش از شروع بحث گروهی، لازم است یادگیرندگان را در ایجاد یک زمینه مشترک برای بحث آماده کنید.

برای این منظور می توان از نمایش فیلم، دیدن یک برنامه تلویزیونی، یک گردش علمی، انجام یک فعالیت و یا متون خواندنی استفاده نمود.

۳- بیان هدف های آموزشی و محدودهی زمانی

بیان هدف های آموزشی در بحث گروهی، مانند هر یک از روش های دیگر آموزشی، از اقدامات مهم معلم است. بیان هدف، جریان بحث را به نتیجه گیری از بحث سوق می دهد و از به هدر رفتن نیروی افراد و بی نتیجه ماندن بحث جلوگیری به عمل می آورد.

۴- ترتیب دادن چگونگی نشستن افراد در جلسه بحث گروهی

در بحث گروهی اعضای گروه باید به شکل دایره در کنار هم بنشینند و معلم نیز مانند یکی از اعضا در جایی از این دایره قرار بگیرد، نه به دور از آنها یا در مقابل آنها. این طریق نشستن تماس چشمی میان همه‌ی اعضای شرکت کننده در بحث را ممکن می‌سازد.

۵- هدایت جریان بحث

نقش معلم در بحث گروهی باید به حداقل کاهش یابد. هر قدر معلم بیشتر صحبت کند. دانش‌آموزان فرصت کمتری برای شرکت در بحث خواهند داشت.

رهنمودهایی برای هدایت بحث گروهی (سیف، ۲۰۰۴، ۱۳۸۸)

راهکار و مثال	رهنمود
<p>منتظر یک سکوت طولانی نمانید تا از یک دانش‌آموز خجول بخواهید که نظری را ابراز کند.</p> <p>از افراد خجول سؤال‌هایی بپرسید که به سادگی قابل جواب دادن باشند.</p> <p>مثال: جمشید نظر شما در این باره چیست؟</p>	<p>همکاری کودکان خجول را به بحث جذب کنید.</p>
<p>دانش‌آموزان را تشویق کنید تا به جای منتظر ماندن برای اظهار نظر شما به یکدیگر نگاه کنند و همدیگر را مورد خطاب قرار دهند.</p> <p>مثال: پرویز این یک عقیده عجیب است. محمد نظر شما در مورد عقیده پرویز چیست؟</p>	<p>اظهار نظرها و سؤال‌های یک دانش‌آموز را به سوی دانش‌آموز دیگر هدایت کنید.</p>
<p>از دانش‌آموز دیگری بخواهید آنچه را که دانش‌آموز قبلی گفته است، خلاصه کنند. اگر این خلاصه ناقص بود دانش‌آموز اول سعی خواهد کرد تا اظهارات دانش‌آموز بعدی را کامل کند.</p> <p>مثال: احمد من فکر می‌کنم نظر شما این باشد. . . درست است یا من اشتباه فهمیدم؟</p>	<p>سعی کنید آنچه را که دانش‌آموزان می‌گویند درک کنید اگر شما مطلب را به خوبی درک نکنید دانش‌آموزان دیگر نیز آن را درک نخواهند کرد.</p>
<p>مثال: شواهدی برای دفاع از این نکته داری؟ چگونه به این نتیجه رسیدی؟</p>	<p>خواستار اطلاعات بیشتری باشید.</p>
<p>مثال: اجازه بدهید ما درباره . . . صحبت می‌کردیم که امیر پیشنهادی ارائه داد کسی نظر دیگری دارد؟</p>	<p>جریان بحث را به مسیر اصلی برگردانید.</p>
<p>از دانش‌آموزان بخواهید پیش از جواب دادن نظر خود را روی کاغذ بنویسند و بعد آنچه را که نوشته‌اند برای کلاس بازگو کنند.</p>	<p>پیش از خواستن جواب، وقت کافی برای فکر کردن به دانش‌آموزان بدهید.</p>
<p>اگر گمان بردید که دانش‌آموزان مطلبی را که یکی از آن‌ها بیان کرده نفهمیده‌اند از آن‌ها سؤال کنید که متوجه مطلب شدند یا نه؟ اگر دانش‌آموزان سرشان را به نشان موافقت تکان دهند از آن‌ها بخواهید مثالی بیان کنند یا دلایلی برای صحت مطلب ارائه کنند.</p>	<p>وقتی که صحبت‌های یک فرد تمام شد به سایر افراد نگاه کنید و صحبت‌های آن‌ها را بسنجید.</p>
<p>ایده‌ها و نظرات را تشویق نکنید مشارکت در مباحثات را تشویق کنید.</p>	<p>مشارکت دانش‌آموزان در بحث را تشویق کنید.</p>

۳-۳-۳) آموزش برای یادگیری اکتشافی و اکتشافی هدایت شده

یکی دیگر از روش‌های آموزش یادگیرنده محور آموزش برای یادگیری اکتشافی است. یادگیری اکتشافی بر نظریه‌ی سازنده گرایی استوار است. طبق این نظریه، یادگیرنده خود کشف کننده و سازنده‌ی دانش است. در این روش معلم دانش‌آموزان را وادار می‌دارد تا خودشان به کشف و ساختن دانش پردازند. «آموزش برای یادگیری اکتشافی هدف‌های زیادی را بر آورده می‌سازد که آن‌ها را در سه مورد خلاصه کرده‌اند:

- وا داشتن یادگیرندگان به اندیشیدن در پیش خود

- کمک به یادگیرندگان در کشف این که چگونه دانش به دست می‌آید.

- بالا بردن مهارت‌های تفکر سطح بالا (سیف، ۱۳۸۸)

بنا به تعریف روش اکتشافی هدایت شده، روشی است که در آن یادگیرندگان تشویق می‌شوند تا به کمک پرسش‌ها و راهنمایی‌های معلم به درک و فهم مطالب برسند. در این روش یادگیرنده گان به اندازه کافی استقلال عمل دارد، اما معلم بر کار او نظارت می‌کند و هر جا به کمک نیاز داشته باشد، او را یاری می‌دهد. در این روش به یادگیرندگان مسئولیت لازم برای پیدا کردن روابط و سازمان دادن دانش داده می‌شود. اما معلم همواره مواظب است هر جا لازم باشد یادگیرندگان را راهنمایی کند تا آنچه را مورد نظر است کشف کند و در یادگیری توفیق یابند. (سیف، ۱۳۸۸)

لفرانسوا (۱۹۹۷) می‌گوید بهترین روش برای کشف اصول علمی توسط دانش‌آموزان، روش اکتشافی هدایت شده است که در آن معلم اطلاعات زمینه‌ای لازم را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد و وسایل آزمایش ضروری را فراهم می‌آورد و دانش‌آموزان را به کشف اصول علمی هدایت می‌کند.

نکته دیگری که معلم در انتخاب روش آموزشی باید مورد توجه قرار دهد، شخصیت و توانایی فردی دانش‌آموزان است. بعضی از دانش‌آموزان به راحتی می‌توانند با روش اکتشافی به یادگیری پردازند و از لحاظ شخصیتی استقلال دادن به این گونه دانش‌آموزان به رشد جنبه‌های خلاق آنان کمک می‌نماید. از سوی دیگر بعضی از دانش‌آموزان توانایی یادگیری اکتشافی و مستقل کار کردن را ندارند و

بدون آموزش مستقیم معلم و توضیح و تشریح همه موارد و آوردن مثال‌های متعدد قادر به یادگیری مؤثر نخواهند بود.

بنابراین، معلم باید تا حد امکان در برخورد با هر دانش‌آموز رفتار و روش آموزشی متناسب با ویژگی فردی او را به کار بندد.

در روش آموزشی اکتشافی هدایت شده یادگیرندگان کم توان ذهنی بیشتر درگیر فعالیت‌های یادگیری می‌شوند و در نتیجه به سطح بالاتری از مهارت‌های تفکر دست خواهند یافت.

۴-۳-۳) آموزش به کمک یادگیری مشارکتی

یادگیری مشارکتی به روشی گفته می‌شود که در آن یادگیرندگان در گروه‌های کوچک با هم کار می‌کنند. ویژگی مهم این روش آن است که در آن اعضای گروه باهم کار می‌کنند تا به هدف مشترکی برسند که هم کل گروه و هم اعضای گروه از آن سود می‌برند (سیف، ۱۳۸۸).

داشتن هدف‌های روشن و قابل دسترس، وابسته بودن اعضای گروه به یکدیگر و مسئولیت فردی از ویژگی‌های اساسی یادگیری مشارکتی است. معلم در این روش نقش هدایت کننده دارد هم چنین زمانی که گروه نیاز به اطلاعاتی دارد که نمی‌تواند آن را به دست آورد. معلم می‌تواند آن اطلاعات را در اختیار گروه قرار دهد.

روش‌های مبتنی بر یادگیری مشارکتی را اسلاوین به دو دسته کلی تقسیم کرده است. روش مطالعه گروهی و روش مبتنی بر پروژه. در روش مطالعه گروهی، یادگیرندگان باهم کار می‌کنند تا موضوع‌های مشخص علمی و مهارت‌های تحصیلی را بیاموزند. موضوع‌های یادگیری در این روش چیزهایی هستند که اصطلاحاً مسائل خوب سازمان یافته نام گرفته‌اند.

در روش‌های مبتنی بر پروژه یادگیرندگان به طور گروهی کار می‌کنند تا یک گزارش تحقیقی، یک آزمایش علمی، یک روزنامه دیواری یا مواردی شبیه به این‌ها را به وجود آورند. (سیف، ۱۳۸۸).

۳-۴) مدیریت فرآیند یادگیری

در اجرای برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش، آرایش صحنه و اداره‌ی کلاس صبر و تحمل معلم و تسلط بر فنون پرسشگری، تسهیل‌گری و هدایت مباحث، داستان خوانی و قصه‌گویی درس ضروری است.

۳-۴-۱) آرایش صحنه و اداره‌ی کلاس

کلاس‌هایی که به خوبی اداره می‌شوند، بهترین فرصت‌های یادگیری را برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورند. از این رو همه صاحب‌نظران در تعریف خود از اداره‌ی کلاس درس^۱ بر ایجاد محیط‌های سالم و فرصت‌های مناسب یادگیری تأکید کرده‌اند. اداره صحیح کلاس درس از مسایل مهم آموزشی است و با ایجاد محیطی آرام و بدون تنش و درگیری، شرکت دانش‌آموزان را در فعالیت‌های یادگیری افزایش می‌دهد. هم‌چنین اداره صحیح کلاس درس و فراهم آوردن جو مشارکت و صمیمیت و محیط آموزشی بر سطح انگیزش یادگیری دانش‌آموزان می‌افزاید. به همین منظور رعایت نکات زیر در اداره کلاس ضروری می‌باشد:

- دانش‌آموزان به گونه (دایره، U شکل و ...) بنشینند که هم بتوانند یکدیگر را ببینند و معلم هم بخشی از گروه باشد. به طور مثال هر بار فقط با یک نفر صحبت کند و همه به کسی که صحبت می‌کند، گوش دهند.
- به همه نوبت صحبت کردن داده شود.
- وقتی کسی صحبت می‌کند، حرفش را قطع نکنید.
- به کسی که صحبت می‌کند، دلگرمی دهید و در اضافه کردن موارد به او کمک کنید.
- سخن‌سنجیده یا ناخوشایندی نگوئید.
- از روی بی‌مهری به حرف دیگران نخندید.
- قبل از پرسیدن فکر کنید.

۲-۴-۳) صبر و تحمل معلم

صبر و تحمل در توزیع زمان بین خود و دانش‌آموزان، بدین معنا که اختصاص زمان بیشتر، به ارائه نظرات دانش‌آموزان، پرهیز از کوتاه‌سازی فرآیند مباحثه، و ارائه نکردن پیام به صورت مستقیم اهمیت می‌یابد.

■ اختصاص فرصت برای پیگیری یک پرسش، رها نکردن ایده‌های دانش‌آموزان، ارجاع پاسخ یک فرد به دیگر دانش‌آموزان به منظور نقد و مقایسه آن نظر با نظر خود، تشویق به استفاده از ایده‌های مطرح شده برای ساخت ایده‌های تازه با ترکیب و تغییر ایده‌های قبلی، یکی دیگر از مصادیق تحمل معلم در فرآیند پرورش تفکر است.

■ صبر و تحمل در گوش کردن به عقاید به ظاهر نامرتب، عقاید به ظاهر مرتبط دو گونه هستند. در یک گونه، عقیده و نظر دانش‌آموز در ابتدا نا مرتبط به نظر می‌رسد اما با پرسش در مورد آن نظر، دانش‌آموز با توضیح و مثال ارتباط را نشان می‌دهد. نوع دوم اظهارنظری است که پرداختن به آن در کلاس باعث به حاشیه رفتن موضوع اصلی می‌شود. در مورد اول با سؤالات پیگیر، ارتباط را واضح‌سازی و در مورد دوم بدون قطع بحث توجه دانش‌آموز را به ایده‌ای که در آن زمان روی آن بحث می‌شود، جلب کنید و مجدداً در مورد سؤال اصلی از او نظر بخواهید.

■ پرهیز از تشویق نا به هنگام، لذت معلم در رسیدن دانش‌آموزان به پاسخ صحیح و ابراز این لذت نزد دانش‌آموزان فرآیند ایده پردازی را متوقف می‌کند یا به حداقل می‌رساند. برای پرهیز از این امر بهتر است معلم با شنیدن عقاید و نظرات مورد نظر خود از زبان دانش‌آموزان، از ابراز موافقت یا تشویق صریح عقیده خودداری کند و به جای آن، مشارکت دانش‌آموزان در مباحث را تشویق کند.

۳-۴-۳) پرسشگری معلم

در پرورش مهارت‌های تفکر پرسشگری معلم نقش محوری ایفا می‌کند. پرسش‌ها بر دو گونه‌اند:

- دسته اول پرسش‌های مستقیم هستند که در آن‌ها دقیقاً هدف خود را می‌دانیم. ما پرسش را طوری طرح می‌کنیم که متضمن پاسخ آری یا نه باشد.

- دسته دوم پرسش‌های غیر مستقیم هستند که با طرح آن‌ها منتظر پاسخ‌های بسیار هستیم. کار مهم مشخص کردن هدف و سپس یافتن پرسش‌های مناسب برای دنبال کردن آن است. برخی از انواع پرسش‌هایی که در فعالیت‌های این برنامه به کار گرفته می‌شوند عبارتند از:
 - پرسش‌هایی که در آن از دانش‌آموز خواسته می‌شود، سخن خود را روشن‌تر بیان کند.
 - پرسش‌هایی که در آن از دانش‌آموزان خواسته می‌شود، استدلال‌ها و شواهد خود را بیان کند.
 - پرسش‌هایی که دیدگاه‌های مختلف یک نفر را جمع به یک موضوع، یا دیدگاه‌های چند نفر را جمع به یک موضوع را کشف می‌کنند.
 - پرسش‌هایی که در آن از دانش‌آموزان خواسته می‌شود که نتایج یک نظر یا روابط بین وقایع و پدیده‌ها را توضیح دهند.
 - پرسش‌هایی در مورد یک پرسش یا گفت‌وگو، پرسش‌هایی هستند که در آن از دانش‌آموز خواسته می‌شود پرسش یا گفت‌وگو را به صورت دیگری طرح کند. این نوع پرسش‌ها به روشن‌سازی جنبه‌های مختلف موضوع یا طرز تلقی دانش‌آموز کمک می‌کند.

مثال	نوع پرسش
<p>می توانی توضیح بیشتری بدهی؟ می توانی با مثال توضیح خود را کامل کنی؟ آیا منظور شما این است که؟ آیا شما فکر می کنید این مورد مانند آن یکی است؟</p>	<p>پرسش های جوینده و وضوح</p>
<p>چرا این طور فکر می کنی؟ چه دلیلی برای این نظر داری؟ شواهد شما برای این ادعا چیست؟ آیا این بدین دلیل است که؟ آیا شواهد برای قضاوت کافی است؟</p>	<p>پرسش هایی که در مورد استدلال ها و شواهد پرسیده می شوند.</p>
<p>نظر شما در این مورد چیست؟ آیا به گونه ای دیگر هم می توان به این مورد (مسئله، واقعه، پدیده و ...) نگاه کرد؟ آیا دیگران هم مانند شما فکر می کنند؟ آیا با آنچه دیگران گفته اند موافقت می کنید؟ مخالفت شما برای چیست؟ آیا کسی نظر دیگری دارد؟ آیا دیدگاه های مختلف را بررسی کردی؟</p>	<p>پرسش هایی که دیدگاه های مختلف را کشف می کنند.</p>
<p>وقایع چه رابطه ای باهم دارند؟ چه چیز باعث شد این واقعه اتفاق بیفتد؟ چه خواهد شد اگر؟ از آنچه گفتید چه نتیجه ای به دست می آید؟</p>	<p>پرسش هایی که مفاد و پیامدها را می آزمایند.</p>
<p>آیا می توان این پرسش را به صورت دیگری مطرح کرد؟ آیا می توان این پرسش را به چند پرسش دیگر تبدیل کرد؟ آیا در این پرسش اصل موضوع مطرح شده است؟</p>	<p>پرسش هایی در مورد یک پرسش یا گفت و گو</p>

۴-۴-۳) هدایت بحث‌ها

در فعالیت‌های یادگیری برنامه درسی تفکر و پژوهش دو نوع بحث در گروه‌های کوچک و بحث تمامی کلاس به کار گرفته شده است. نقش معلم در بحث گروهی به تسهیل گروه، هدایت گر تغییر می‌یابد تا دانش‌آموزان فرصت بیشتری برای شرکت در بحث داشته باشند. چپ‌نشین کلاس در هنگام بحث U شکل است تا دانش‌آموزان بتوانند با یکدیگر ارتباط کلامی و چشمی برقرار کنند.

۴-۴-۵) قصه‌گویی و داستان خوانی

۱-۴-۵-۳) قصه‌گویی

« پیچیدگی مهارت قصه‌گویی ایجاب می‌کند قصه‌گو علاوه بر ذوق و علاقه، از لحن عاطفی و بیان و روشن و مناسب، زبان بی‌لکنت و بدون تکیه کلام، صدای رسا، قدرت تغییر، تبدیل و تقلید صدا در حالت‌های گوناگون (نجوا، خواهش، فریاد، ناله، و ...) ایجاد هیجان نگاه نافذ، اندام پر تحرک، وارستگی و پشتکار برخوردار باشد. قصه‌گو هنگام اجرای یک قصه مخاطبان خود را به جهان خیال انگیز قصه‌ی خویش می‌برد و در کار خود سهیم می‌کند. » (نعمت‌اللهی، ۱۳۸۹)

باید و نبایدهای قصه‌گویی

- قصه‌گو باید لحن خود را با لحن شخصیت‌های آن هماهنگ سازد و با وضعیت مخاطبان نزدیک کند.
- به چهره مخاطبان نگاه کند، واکنش‌های آن‌ها را در نظر بگیرد تا بتواند به حفظ طرح اصلی قصه زمان اجرا را به فراخور وضع و حال آن‌ها افزایش و کاهش دهد.
- در جمع مخاطبان بنشیند چنان‌که فاصله چندانی با آن‌ها نداشته باشد.
- واضح، آرام و شمرده سخن بگوید.
- قصه را هنگام اجرا برای خود مجسم کند.
- روح کلی قصه را به خاطر بسپارد تا هنگام اجرا آن را گسترش یا کاهش دهد.
- از قصه نتیجه‌گیری مستقیم نکند. (نعمت‌اللهی، ۱۳۸۹)

۲-۵-۴) داستان خوانی معلم

کتاب‌های داستان به عنوان یکی از ابزارهای ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان در این برنامه سهم به سزایی دارند. براین اساس در کنار توانایی انتخاب کتاب داستان مناسب، مهارت داستان خوانی معلم نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نکات زیر از جمله مواردی است که به هنگام داستان خوانی باید رعایت شود:

- هدف از خواندن داستان در این برنامه، تقویت مهارت‌های خواندن دانش‌آموزان به معنای خاص آن نیست، داستان توسط معلم خوانده می‌شود.
- به منظور درک بهتر روند و فضای داستان، ضرورت دارد قبل از ورود به کلاس کتاب را مطالعه کنید.
- به منظور نمایش الگوی رفتاری مناسب در کتاب خوانی، هنگام خواندن داستان در کلاس درس، کتاب را تا نزنید.
- نمایش تصاویر کتاب داستان هنگام کتاب خوانی به درک بهتر و کامل تر قصه و فضای آن کمک می‌کند. در برخی موارد باید به هنگام خواندن داستان تصویر را به دانش‌آموزان نشان داد.

۶-۴-۳) بازی

بازی همواره همزاد و هم‌نشین دل‌نشین کودکان بوده و هست. انجام بازی تجربیات مثبت و احساسات موفقیت آمیزی را برای کودکان فراهم می‌آورد. در این مرحله بازی‌های خلاق فرصتی به کودکان می‌دهد تا از قوه خلاقیت و تخیل خود در حل مسائل استفاده کرده و آن را رشد دهند. بازی ۶ ویژگی مهم دارد:

- از درون برانگیخته می‌شود.
- آزادانه انتخاب می‌شود.
- لذت‌بخش است.
- به درک واقعیت کمک می‌کند.
- بازیکنان به‌طور فعال و دلخواه در آن شرکت دارند.
- حتماً هدف مهمی را دنبال می‌کند. (ناصر و شهره یوسفی - ...)

بازی تجربه اصلی کودک برای ادراک جهان پیرامون است و جایگاه وی در جهان را مشخص می‌کند. سوزان ایذاکز (۱۹۳۳) می‌گوید « بازی زندگی کودک است و وسیله‌ای است که با استفاده از آن جهانی را که در آن زندگی می‌کند، می‌شناسد ». به تدریج که کودک رشد و نمو می‌یابد در ارتباط با خود و جهان مادی و اجتماع پیرامونش اقدام به معنا سازی می‌کند و از طریق ابزار « بازی کردن خود را کشف می‌کند. »

بازی را از نظر شناختی می‌توان به چهار نوع تقسیم کرد:

۱- بازی عملکردی، که غالباً ساده است و با استفاده از حرکات تکراری عضلات انجام می‌شود. این بازی‌ها را می‌توان بدون استفاده از اسباب بازی هم انجام داد (مثلاً جهیدن، تکان دادن و ...)

۲- بازی ساختاری، که عبارت از دستکاری اشیاء به منظور خلق شیء دیگر (مثلاً بریدن و چسبانیدن عکس، ساختن برج از مکعب و لگو)

۳- بازی نمایشی، در این بازی یک شیء یا شخص به صورت استعاره‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرد. کودک این شخص یا شیء را به صورت نمادین چیز دیگر فرض می‌کند (مثلاً یک تکه چوب به عنوان اسب و یا یک همبازی به عنوان درخت فرض می‌شود)

۴- بازی‌های قاعده‌دار، که براساس پیروی از اصول مشخص و محدودیت‌های مورد توافق انجام می‌شود (مثلاً لی لی، هفت سنگ و ...). (صمدی، ۱۳۸۹)

هم چنین بازی‌ها را با توجه به موضوع آن می‌توان طراحی کرد، از جمله:

بازی با موضوع همکاری، راستی و صداقت، خود ارزشمندی یا احترام به خود، شباهت‌ها و تفاوت‌ها، پرورش مهارت‌های تکلم و تفکر، انتخاب و استدلال و مشارکت

۵-۳) انتخاب مواد و رسانه‌های آموزشی

مضامین کتاب‌های داستان، فیلم‌ها، رخدادهای واقعات پیرامونی دست مایه‌ی مناسبی برای شروع بحث در حلقه‌های کندوکاو و اجتماعات پژوهش هستند. انتخاب رسانه‌ها و مواد آموزشی مناسب نیازمند استفاده از معیارهایی است. تسلط به کاربری این معیارها از صلاحیت‌های اساسی معلمان برای اجرای این درس است.

۱-۵-۳) معیارهای انتخاب داستان برای برنامه درسی تفکر و پژوهش

- ۱- موضوع داستان دارای حداقل دو موقعیت باشد که امکان مقایسه‌ی شباهت‌ها، تفاوت‌ها، و تشخیص رابطه‌های دو موقعیت را به دانش‌آموزان بدهد.
- ۲- برخی موضوعات در محتوا قابلیت طبقه‌بندی داشته باشد، یعنی موقعیت‌ها، شخصیت‌ها، وقایع را بتوان براساس دلایلی طبقه‌بندی کرد. اگر محتوای داستانی امکان طبقه‌بندی‌های متفاوت را ارائه دهد مناسب‌تر است.
- ۳- محتوای داستان موقعیت‌هایی را در خود داشته باشد که امکان قضاوت ارزشی را برای دانش‌آموزان فراهم کند.
- ۴- داستان دارای مفاهیم و موضوعاتی باشد که آن را، به عنوان داستان فکری، از دیگر داستان‌ها متمایز سازد.
- ۵- داستان‌ها باید دارای موضوعات یا حوادث متمرکز بوده و برای دانش‌آموزان جذاب و بحث‌انگیز باشند.
- ۶- داستان باید حاوی موقعیت‌هایی باشد که مسائل فلسفی به‌طور غیر مستقیم در آن مطرح گردد و ضمن جذابیت بتواند سؤالات فکری ایجاد کند.
- ۷- ساختار تعقلی و ذهنی داستان به گونه‌ای باشد که خواننده در حین تفکر و تعقل درباره‌ی شخصیت داستان، لزوماً به عقاید و زیر بنای فلسفی دست یابد.
- ۸- محتوا و پیام داستان قابلیت ارتباط با تجارب زندگی روزمره دانش‌آموزان را داشته باشد. یعنی در خلال فعالیت‌های روزانه و تجارب شخصی شخصیت‌های داستان، راز و رمزها شکل بگیرد.
- ۹- داستان‌های فکری باید ایجاد حیرت بکنند و تفکر و تخیل دانش‌آموز را تحریک نمایند.
- ۱۰- حتی الامکان حجم محتوای داستان به گونه‌ای باشد که خواندن یا قصه‌گویی آن حداکثر ۱۰ دقیقه زمان نیاز داشته باشد. در صورتی که داستانی ارزش وقت‌گذاری بیشتر را دارد دو جلسه به آن اختصاص داده شود.

۲-۵-۳) معیارهای انتخاب فیلم برای برنامه درسی تفکر و پژوهش

۱- زمان فیلم حداکثر ۱۰ دقیقه باشد، یا در صورت مونتاژ از فیلم‌های بلند، بتوان محتوایی مناسب آموزش تفکر انتخاب کرد. به گونه‌ای که مضمون، موضوع و ماجرای اصلی کماکان قابلیت کاربری آموزشی موردنظر را داشته باشد.

۲- محتوای فیلم دارای حداقل دو موقعیت باشد که امکان مقایسه شباهت‌ها، تفاوت‌ها و تشخیص رابطه‌های دو موقعیت را به دانش‌آموزان بدهد.

۳- اگر محتوای فیلم امکان طبقه‌بندی‌های متفاوت را ارائه دهد مناسب‌تر است.

۴- محتوای فیلم موقعیت‌هایی را در خود داشته باشد که امکان قضاوت ارزشی را برای دانش‌آموزان فراهم کند.

۵- فیلم‌ها باید موضوعات متمرکز داشته و برای دانش‌آموزان جذاب و بحث‌انگیز باشند.

۶- داستان فیلم حاوی موقعیت‌هایی باشد که مسائل فلسفی به‌طور غیر مستقیم در آن مطرح گردد و ضمن جذابیت بتواند سؤالات فکری ایجاد کند.

۷- ساختار عقلی و ذهنی فیلم به گونه‌ای باشد که بیننده در حین تفکر و تعقل درباره‌ی عناصر موجود در فیلم (شخصیت‌ها، وقایع، روندها و ...) لزوماً به عقاید و زیربنای فلسفی دست یابد.

۸- محتوا و پیام فیلم قابلیت ارتباط با تجارب زندگی روزمره دانش‌آموزان را داشته باشد. یعنی در خلال داستان آن، رمز و رازها شکل بگیرد.

۹- جریان فیلم باید ایجاد انگیزه و حیرت بکند و تفکر و تخیل دانش‌آموز را تحریک نماید.

۶-۳) طراحی فعالیت (بخش غیر تجویزی یا اختیاری)

صلاحیت طراحی از صلاحیت‌های سطح بالای معلمان حرفه‌ای است. این صلاحیت شامل تسلط به کارگیری هم‌زمان صلاحیت‌های اجرا، انتخاب گری و طراحی است. معلمان مجرب با اتکاء به تجربه‌ی عملی و به کارگیری دانش نظری خود در زمینه روان‌شناسی، برنامه‌ریزی، طراحی آموزشی و ... بالقوه قادر به طراحی فعالیت‌های یادگیری بخش غیر تجویزی خواهند بود. از آن‌ها انتظار می‌رود براساس چهارچوب زیر و اصول انتخاب مواد و رسانه‌های آموزش توانایی خود را به فعلیت برسانند.

۱-۶-۳) اصول طراحی فعالیت

- هر فعالیت یک یا چند هدف برنامه را پوشش می‌دهد، به گونه‌ای که اهداف فعالیت‌ها با اهداف برنامه هماهنگی داشته باشد.
- در طراحی فعالیت‌ها باید انتظارات عملکردی خاص و مشترک مورد توجه قرار گیرد.
- در تعیین عناوین و محتوای فعالیت‌ها، ضمن همسویی با اهداف برنامه درسی تفکر و پژوهش پایه‌ی ششم، به نیازهای یادگیرندگان و انتظارات جامعه نیز باید توجه شود.
- پرورش تفکر در پایه ششم بر صلاحیت‌های استدلال، کاوشگری، و نقد و ارزشیابی تأکید دارد.
- در طراحی فعالیت‌ها توجه به طیف توانایی‌های دانش‌آموزان، میزان برخورداری مدرسه از تجهیزات و فناوری‌ها، میزان دخالت یا عدم دخالت معلم در فرآیند یاددهی یادگیری ضروری است.
- نقش اولیا حمایت از ایده‌های اساسی برنامه و تسهیل‌گری می‌باشد، در طراحی فعالیت‌ها این نقش به حدی باید باشد که موجب دخالت در روند و جهت یادگیری تفکر دانش‌آموز نشود.
- اجرای یک فعالیت ممکن است یک یا دو جلسه زمان نیاز داشته باشد. در طراحی فعالیت‌های یادگیری زمان مورد نیاز باید دقیق محاسبه شود.
- طراحی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری باید به گونه‌ای انجام گیرد که بین فعالیت‌های داخل و خارج از کلاس دانش‌آموز تعادل برقرار باشد.
- هر فعالیت با یک محرک برای جلب توجه و آماده شدن برای ورود به یک اجتماع پژوهشی در قالب مشاهده در محیط واقعی، خواندن داستان، شعر، یا متون خواندنی دیگر، استفاده از رسانه‌های شنیداری، تصویر، فیلم، بازی، ایفای نقش، یا در پی وقوع یک پدیده، و ... آغاز خواهد شد.
- طراحی فعالیت باید به گونه‌ای باشد که موجبات برقراری ارتباطات عاطفی به عنوان پیش‌نیاز حلقه‌های کندوکاو و اجتماع پژوهش، که دارای کنش و واکنش شناختی و عاطفی باشد، را بین دانش‌آموزان با یکدیگر و معلم فراهم سازد.
- در طراحی فعالیت‌ها باید استفاده از روش‌های متنوع مانند تجربه، بحث و گفت‌وگو، عبرت‌آموزی لحاظ شود.

- در طراحی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری باید از تمرین و تکالیف تکمیلی، توسعه‌ای و خلاق برای تقویت و تثبیت آموخته‌ها استفاده شود.

۲-۶-۳) چهارچوب طرح فعالیت

فعالیت‌های یادگیری تفکر و پژوهش در چهارچوب مشخص تنظیم و ارائه شده‌اند. در طراحی فعالیت‌های غیر تجویزی نیز استفاده از این چهارچوب الزامی است. چهارچوب طرح فعالیت به شرح زیر می‌باشد:

- عنوان فعالیت
- مضمون فعالیت
- صلاحیت‌ها
- زمان
- هدف
- انتظارات عملکردی
- مواد و وسایل آموزشی
- فرایند اجرا
- توصیه‌های اجرایی
- فعالیت تکمیلی
- پیوست‌ها

تعریف موارد فوق بدین شرح است.

عنوان فعالیت: عنوان فعالیت برگرفته از فعالیت اصلی یاددهی - یادگیری پیش‌بینی شده برای دستیابی به انتظارات عملکردی است و به گونه‌ای خواهد بود که موجب ایجاد انگیزه و انتظار در مخاطب شود.

مضمون: در هر فعالیت یک یا دو مضمون پیگیری می‌شود. این مضامین بار مفهومی فعالیت را بر دوش دارند. با توجه به نیاز کلاس می‌توان از این مضامین یا مضامین دیگری که با اهداف برنامه

هماهنگی داشته باشد استفاده کرد. انتخاب مضامین می تواند از موضوعات درسی شش پایه، وقایع و جریانات روزمره زندگی، کنجکاوی های دانش آموزان در باره ی محیط طبیعی و اجتماعی پیرامون انجام گیرد.

صلاحیت ها: منظور از صلاحیت های اساسی در تفکر و پژوهش نظیر استدلال، حل مسئله، تفکر انتقادی، ابداع و خلق، تفکر سیستمی، پرسش گری، کاوشگری، هدایت مشاهدات، تحلیل، قضاوت بر اساس شواهد، تصمیم گیری، قضاوت بر اساس نظام معیار، تأمل در خود است. در هر فعالیت یک یا چند مورد از این مهارت ها پیگیری می شوند.

زمان : مطابق زمان جلسه ی آموزشی در دوره ی ابتدایی متناسب با هر فعالیت یک یا دو جلسه در نظر گرفته می شود.

هدف: یک بند تشریحی با عنوان مقدمه در فعالیت نوشته می شود که در آن هدف یا هدف های کلی به همراه فعالیت های یاددهی - یادگیری به صورت ضمنی توضیح داده می شود.

انتظارات عملکردی: در هر فعالیت یک یا چند انتظار از انتظارات عملکردی برنامه پیگیری می شود این انتظارات در طرح فعالیت باید در دو زیر عنوان انتظارات عملکردی خاص و انتظارات عملکردی مشترک مشخص شود.

مواد و وسایل آموزشی: تجهیزات ، مواد و وسایل پیش بینی شده برای یک جلسه آموزش شامل کاربرگ ها، برگه های ارزشیابی، مواد خواندنی، مواد دیداری و شنیداری و ... می باشد. شایان ذکر است به منظور طراحی کاربرگ های معلم ساخته، صفحات سفیدی در صفحات پایانی کتاب کار قرار داده شده است.

فرآیند اجرا: در این بخش گام های آموزشی توضیح داده می شود و شامل دستورالعمل های ایفای نقش های پیش بینی شده برای معلم و دانش آموز به منظور مشارکت مؤثر در فرایند یادگیری و مدیریت مناسب بر مواد و رسانه های آموزشی و سایر عوامل و امکانات است.

در هر یک از فعالیت‌های یادگیری، سؤالاتی طرح می‌شود. این سؤالات را می‌توان در سه دسته طرح کرد. سؤالات اولیه توصیف موقعیت است، در این نوع سؤالات از دانش آموز خواسته می‌شود آنچه را در داستان شنیده یا در فیلم، تصویر و نمایش یک فعالیت مشاهده کرده است بیان کند.

سؤالات دسته دوم، سؤالاتی است که در آن الهامات، موقعیت‌های متضاد، روابط، تغییرات و ... موجود در داستان یا فیلم و فعالیت مورد سؤال قرار می‌گیرد. این دسته از سؤالات به دنبال پرورش قوه استدلال دانش آموز است، لذا از ماهیت چیستی و چرایی سؤال می‌کنند.

سؤالات دسته سوم یا سؤالات پایانی، یافته‌های دانش آموز را به موقعیت زندگی او پیوند می‌دهند.

توصیه‌های اجرایی: در پاره‌ای از موارد لازم است انعطاف خاصی در برنامه لحاظ شود یا ترتیب اجرا به نحوی تغییر یابد. در این صورت موارد احتمالی و توصیه‌های لازم در این قسمت داده می‌شود.

فعالیت تکمیلی: در طراحی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری از تمرین‌ها و تکالیف تکمیلی، توسعه‌ای و خلاق برای تقویت و تثبیت آموخته‌ها استفاده می‌شود.

پیوست‌ها: در برخی فعالیت‌ها پیوست‌ها شامل خلاصه داستان یا داستان‌هایی است که در آن فعالیت به کار گرفته شده است.

۳-۶-۳) سازماندهی فعالیت‌ها: مراحل ارایه فعالیت به شرح زیر است. اجرای تمامی مراحل ذکر شده در روش ارایه، در همه فعالیت‌ها الزامی نیست، به جز در مورد مرحله ارایه محرک و ایجاد انگیزه، تقدم و تأخر در نوشتار لزوماً به مبنای تقدم و تأخر زمانی در اجرای مراحل نیست.

- ارایه محرک و ایجاد انگیزه با استفاده از بازی، نمایش یک فعالیت، مشاهده، خواندن داستان، نمایش فیلم، تصویر و غیره

- گروه بندی و تشکیل حلقه‌های کند و کاو (در صورت ضرورت)

- طرح نظرات در اجتماع پژوهشی کلاس

- انجام فعالیت‌های کتاب کار (متناسب با مراحل پیش‌بینی شده در طرح فعالیت در فصل چهار کتاب راهنمای معلم)

- جمع‌بندی (در صورت لزوم)

- فعالیت تکمیلی (ارایه تمرین، تکلیف، مطالعه بعدی و ... در صورت لزوم)



فصل چهارم :
روش آموزشی فعالیتها

مقدمه

در این فصل ابتدا فعالیت‌های یادگیری برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش در جدولی و در یک نگاه توصیف شده‌اند. سپس شرح طراحی فعالیت‌های آموزشی در بخش تجویزی و نیمه تجویزی ارائه شده است. تصویر صفحه کتاب کار دانش آموزان نیز در پایان فرایند اجرای فعالیت ارائه شده است. همان‌طور که قبلاً توضیح داده شد اجرای ۲۰ جلسه تجویزی برای ۱۰ فعالیت برای همه‌ی کلاس‌های پایه ششم یکسان و الزامی است. اما از ۶ فعالیت بخش نیمه تجویزی ۳ مورد انتخاب و اجرا می‌شود. طراحی فعالیت‌های بخش غیرتجویزی نیز بر عهده‌ی معلم است. که ۲ فعالیت طراحی و در چهار جلسه اجرا می‌شود.

ردیف	نوع فعالیت	تعداد جلسات
۱	تجویزی (الزامی)	۲۰
۲	نیمه تجویزی (انتخابی)	۶
۳	غیر تجویزی (اختیاری)	۴
	جمع	۳۰

در طراحی و سازماندهی فعالیت‌های یادگیری رعایت نکات زیر ضروری است:

- ۱- توجه به ویژگی‌های جسمانی و ذهنی یادگیرندگان یکی از اصول مهم در طراحی فعالیت‌های برنامه درسی تفکر و پژوهش به شمار می‌رود.
- ۲- داشتن نظم منطقی در انتخاب اصول و سازماندهی محتوا از حیث توجه به موضوع برنامه‌ی درسی است. یعنی تقدم و تأخر فعالیت‌ها ناشی از ارتباط موضوعی آن‌ها و اطمینان از توجه به جنبه‌های مختلف یک موضوع در طراحی است.
- ۳- توالی و سازماندهی فعالیت‌ها براساس توجه به اصول روان‌شناسی یادگیری است. یعنی تقدم و تأخر فعالیت‌ها ناشی از توجه به علایق و جلب انگیزه دانش آموزان در فعالیت‌های یادگیری است. در طراحی فعالیت‌های یادگیری این برنامه، نظم منطقی مد نظر بوده است. که طراحی این فعالیت‌ها براساس ایجاد انگیزه و علاقه در دانش آموزان و شادابی فضای کلاس انجام گرفته است.

جدول توصیفی فعالیت‌های یادگیری برنامه‌ی درسی تفکر و پژوهش در یک نگاه

ردیف	عنوان فعالیت	نوع فعالیت	مضمون	صلاحیت	زمان	پیوست	
						دارد	ندارد
۱	واژه‌های تصادفی	تجویزی	تعلق و جفت‌سازی	طبقه‌بندی، قضاوت و استدلال	۲ جلسه	★	
۲	به دوست خود نخند	تجویزی	آرزوها- انتخاب‌ها	مشاهده، قضاوت، ارزشیابی، نتیجه‌گیری	۲ جلسه		★
۳	کدام راه بهتر است	تجویزی	ایده‌ها- قدرت فکر	مشاهده، حل مسأله، استدلال	۲ جلسه	★	
۴	فکر کنیم که	تجویزی	تفکر و تکلم	تخیل، استدلال، تفکر، تکلم	۲ جلسه	★	
۵	چشم بادامی	تجویزی	تولد دوباره	مشاهده، قضاوت، استدلال، نتیجه‌گیری	۲ جلسه		★
۶	بازی موافق یا مخالف	تجویزی	انتخاب و ترجیحات فردی	تعقل، بررسی جایگزین یا نتیجه‌گیری	۲ جلسه	★	
۷	یک شب تاریک	تجویزی	پدیده‌ها	مشاهده، پرسش‌گری استدلال	۲ جلسه		★
۸	خانه‌ی من زمین	تجویزی	آرزوها و انتخاب‌ها	مشاهده، قضاوت، استدلال و تصمیم‌گیری	۲ جلسه		★
۹	چه جوری؟ این جوری!	تجویزی	نحوه کمک به دیگران	مشاهده، قضاوت، استدلال، نتیجه‌گیری	۲ جلسه		★
۱۰	برنامه کودک و نوجوان	تجویزی	روش گردآوری اطلاعات	مشاهده، طبقه‌بندی تحلیل استدلال	۲ جلسه		
۱۱	دیدنی‌های کشور من	غیر تجویزی	انتخاب و هویت	تصمیم‌گیری، استدلال قضاوت	۲ جلسه	★	
۱۲	نارنجی پوش امانت دار	غیر تجویزی	به گونه‌ای دیگر دیدن وقایع و حوادث	قیاس، تصمیم‌گیری، پرسش-گری، استدلال	۲ جلسه	★	
۱۳	شتر و الاغ	غیر تجویزی	معیار سنجش	مشاهده، استدلال، قضاوت، نتیجه‌گیری	۲ جلسه		★
۱۴	دوستی موش و قورباغه	غیر تجویزی	دوستی‌های مناسب	مشاهده، قضاوت، ارزشیابی، نتیجه‌گیری	۲ جلسه		★
۱۵	همه باهم	غیر تجویزی	همکاری	تفکر انتقادی، ارزش هیجان، قیاس، تصمیم‌گیری	۲ جلسه	★	
۱۶	راستگو باشیم	غیر تجویزی	راستی و صداقت	قیاس، تصمیم، استدلال، تفکر، انتقادی	۲ جلسه	★	

بخش اول
فعالیت های تجویزی (الزامی)

عنوان فعالیت: واژه‌های تصادفی

مضمون: تعلق و جفت سازی

صلاحیت‌ها: طبقه‌بندی، قضاوت و نقد، استدلال

تشخیص شباهت‌ها و تفاوت‌ها بین پدیده‌ها و امور مختلف و طبقه‌بندی آن‌ها از جمله مهارت‌های پایه می‌باشد. که دانش‌آموزان در دروس مختلف به ویژه درس علوم با آن برخورد داشته‌اند. در این فعالیت دانش‌آموزان به بررسی تفاوت‌ها، شباهت‌ها، رابطه‌ها در واژه‌های فهرست شده می‌پردازند. به این طریق توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری خود را ارتقاء می‌دهند. در این فعالیت پیشنهادی معلم به منظور هدایت جریان یادگیری از دانش‌آموزان می‌خواهد تا ده واژه از اسامی جانوران را بگویند پس از بیان واژه‌ها توسط دانش‌آموزان آن‌ها را براساس ویژگی‌های حیوانات مانند، نوع حرکت، تغذیه، پوشش و... طبقه‌بندی کرده و به ادامه‌ی برنامه‌ی آموزشی بپردازد.

انتظارات عملکردی خاص

- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- طبقه‌بندی واژگان مورد نظر براساس معیارهای شخصی
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌های خود و دیگران
- رعایت آداب گفت‌وگو در اجتماع پژوهشی کلاس (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر و احترام به عقاید دیگران، انعطاف‌پذیری، حق‌طلبی و انصاف در گفت‌وگوها)

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها
- بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده‌ها
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو

← مواد و وسایل آموزشی: کتاب کار - کارت‌های تصویری حیوانات

فرایند اجرای فعالیت :

- از دانش آموزان بخواهید در ذهن خود نام یک جانور را در نظر بگیرند.
- از همه‌ی دانش آموزان بخواهید کلمه‌ی مورد نظر خود را بگویند و شما روی تابلو کلمات را فهرست کنید.
- دانش آموزان کلمات روی تابلو را در جاهای خالی در کتاب کار بنویسند.
- دانش آموزان در گروه خود قرار گرفته و طبقه‌بندی مورد نظر و دلایل آن را مورد بحث قرار می‌دهند.
- هر یک از گروه‌ها روی یک نوع طبقه‌بندی و دلایل این نوع طبقه‌بندی اجماع و توافق کنند.
- گروه‌ها جدول طبقه‌بندی را تکمیل کنند.
- گروه‌ها با توجه به نتایج ثبت شده در جدول طبقه‌بندی به بحث و تبادل بپردازند.
- گزارش توسط سایر گروه‌ها مورد قضاوت و نقد قرار می‌گیرد.

توصیه‌های اجرایی:

- در صورتی که تعداد دانش آموزان کمتر از ۱۰ نفر باشد، از هر دانش آموزان خواسته شود که نام دو یا سه حیوان را بگوید.

- در فرایند اجرای این فعالیت معلم باید هدایت کننده و تسهیل گر جریان آموزش باشد تا دانش آموزان بتوانند به طور منطقی و علمی به انتظارات عملکردی دست یابند.
- ثبت گزارش هر جلسه در کتاب کار به طور جداگانه ضروری است.

۱- نام ده حیوانی را که روی تابلوی کلاس نوشته شده است در جاهای خالی بنویسید.

۲- اکنون کلمات بالا را به طور دلخواه طبقه‌بندی کنید و در جدول بنویسید و برای هر طبقه عنوانی انتخاب کنید.

طبقه ۱	طبقه ۲	طبقه ۳
.....
.....
.....
.....

عنوان فعالیت: به دوست خود نخند

مضمون: آرزوها، انتخاب‌ها

صلاحیت‌ها: مشاهده، قضاوت و ارزشیابی، استدلال، استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها

در این فعالیت دانش‌آموزان با شنیدن یک داستان از طریق مقایسه تفاوت‌ها، شباهت‌ها، رابطه‌های دو موقعیت متفاوت، به طبقه‌بندی دانسته‌های خود می‌پردازند و به این طریق توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری خود ارتقا می‌دهند. دانش‌آموزان با بحث و گفت‌وگو در باره‌ی آرزوها به میزان تحقق آن‌ها پی می‌برند.

انتظارات عملکردی خاص

- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها
- بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده‌ها
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی، همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو

← **مواد و وسایل آموزشی:** کتاب کار، کتاب به دوست خود نهند و عقل مال همه است.

فرآیند اجرای فعالیت:

ابتدا کتاب را برای دانش آموزان بخوانید همزمان با خواندن کتاب توجه آن‌ها را به تصاویری کتاب و جزئیات موجود در تصاویر جلب کنید.
بعد از خواندن بحث را با این سؤال آغاز کنید:

- چرا لاک پشت دوست داشت به لانه‌ی شاهین برود؟
- آرزوی لاک پشت چه بود؟
- لاک پشت چگونه توانست به آرزویش برسد؟
- شما چه آرزوهایی دارید؟
- به کدام آرزوهایتان رسیدید؟ چرا؟
- به کدام آرزوهایتان نرسیدید؟ چرا؟
- چه چیزهایی ما را در رسیدن به آرزوهایمان کمک می‌کند؟
- آیا باید به همه‌ی آرزوها رسید؟

پنج دقیقه به دانش آموزان فرصت دهید تا به سؤال آخر فکر کنند و سپس درباره‌ی آن‌ها صحبت کنید.

خلاصه‌ی داستان به دوست خود نخند و عقل مال همه است.

یکی بود یکی نبود لاک پشت و شاهینی باهم دوست بودند و هر وقت همدیگر را می‌دیدند در مورد چیزهای مختلف باهم صحبت می‌کردند اما هر وقت که لاک پشت از پرواز حرفی به میان می‌آورد شاهین قیافه می‌گرفت و می‌گفت: دوست عزیزم تو که همیشه مثل سنگ به زمین چسبیده‌ای و نمی‌توانی حتی یک وجب هم بالا پیری چرا این قدر از پرواز حرف می‌زنی؟ روزی از روزها شاهین به لاک پشت گفت دوست عزیزم امروز عجله دارم و نمی‌توانم با تو زیاد حرف بزنم باید بروم و برای جوجه‌هایم غذا پیدا کنم. لاک پشت گفت: نمی‌دانستم که جوجه آوردی و گرنه تا به حال به دیدنشان می‌آمدم. شاهین خندید و گفت: چطور می‌خواهی به دیدن ما بیایی؟ مگر نمی‌دانی که لانه‌ی ما روی بلندترین درخت جنگل است؟

لاک پشت غمگین شد. روزی از روزها لاک پشت داشت به پرواز فکر می‌کرد و از چمنزاری می‌گذشت که چشمش به لک لکی افتاد که روی چمن‌ها دراز کشیده و بال بال می‌زد وقتی جلو رفت دید لک لک گرفتار دام صیاد شده است. لاک پشت با دهان و ناخن‌های تیزش شروع به پاره کردن طناب‌های دام کرد و لک لک را آزاد کرد. لک لک از او تشکر کرد و گفت دلم می‌خواهد به جای این کار تو من هم برای تو کاری انجام دهم. لاک پشت گفت من آرزویی دارم اما حیف که تو نمی‌توانی مرا به آروزهایم برسانی. لک لک گفت: چه آرزویی؟ لاک پشت گفت: آروز دارم بال داشته باشم تا بتوانم پرواز کنم و به روی بلندترین درخت جنگل بپریم و احوال جوجه‌های شاهین را بپرسم. لک لک فکری کرد و گفت من نمی‌توانم به تو بال دهم ولی اگر می‌خواهی می‌توانم تو را آنجا ببرم بیا و دستهایت را محکم دور گردن من بگیر تا با هم پرواز کنیم. لاک پشت این کار را کرد و با لک لک به پرواز در آمد و به لانه‌ی شاهین رسید وقتی شاهین به لانه‌اش آمد و لاک پشت را دید خیلی تعجب کرد و گفت: خوش آمدی ولی چطوری به اینجا آمدی؟ لاک پشت گفت: با عقلم آمدم شاهین گفت: شوخی نکن راستش را بگو لاک پشت خندید و گفت: خوب صبر کن تا روزی که می‌خواهم از اینجا بروم تا خودت ببینی که من با عقلم پرواز می‌کنم. چند روز گذشت لاک پشت گفت: می‌خواهم به

خانه‌ام برگردم لطفاً مرا با چنگال‌هایت بگیر و پرواز کن و به خانه‌ام ببر وقتی لاک‌پشت به خانه‌اش رسید گفت: اگر فرصت کردم بازهم سری به شما و جوجه‌هایتان می‌زنم.

به دوست خود نخند و عقل مال همه است / ترجمه فروغ حاشاییگی، باز نوشته‌ی منوچهر کریم زاده / نقاشی از لیلا دانشرور / تهران: نشر اشاره، ۱۳۹۰، [۲۴] ص، مصور رنگی

۱- دو مورد از بزرگترین آرزوهایتان را بنویسید.

.....
.....

.....
.....

۲- از بین این دو آرزو کدام را انتخاب می کنید چرا؟

.....
.....

۳- جدول زیر را با گذاشتن علامت کامل کنید.

آرزوها	به راحتی به دست می آیند.	به راحتی به دست نمی آیند.
۱- سفر به کره ی ماه		
۲- سفر به یک شهر دیگر		
۳- خرید یک کیف زیبا		
۴- چیدن ستاره های آسمان		
۵- خوردن یک ساندویچ خوشمزه		
۶- پرواز با یک قالیچه ی پرنده		

عنوان فعالیت: کدام راه بهتر است؟

مضمون: ایده‌ها، قدرت فکر

صلاحیت‌ها: مشاهده، حل مسئله، استدلال

در این فعالیت دانش‌آموزان راه‌های مختلف حل یک مسئله را حدس زده و با آزمایش به صحت حدسیات خود پی می‌برند اولین راه حل همیشه بهترین و درست‌ترین راه حل نیست. همچنین دانش‌آموزان با مرتبط کردن وقایع روزمره زندگی مهارت برخورد درست با مسائل واقعی را کسب می‌کنند.

انتظارات عملکردی خاص

- ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود
- طرح فرضیات مناسب و تشخیص راه حل مسئله
- پیش‌بینی نتایج و پیامدها و بروز رفتار خردمندانه
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آنها
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود

فرآیند اجرای فعالیت

ابتدا مشکل و مسئله‌ای را برای دانش‌آموزان مطرح کنید.

مثال: فکر کن در یک فروشگاه بزرگ و شلوغ کاپشن خود را گم کرده‌ای.

۱- اول معلوم کن مشکل چیست؟

۲- چه راه‌هایی برای حل این مشکل به فکر می‌رسی؟

بیشتر فکر کن حتی راه‌هایی را هم که به نظرت خنده دار می‌آیند را از دست نده

۳- اگر راه حل الف را انتخاب می‌کنید احتمالاً چه پیش خواهد آمد؟

توصیه‌های اجرایی:

توجه داشته باشید که این فعالیت را هم به صورت انفرادی و هم گروهی می‌توانید اجرا کنید.

۱- فکر کن در یک فروشگاه بزرگ و شلوغ کاپشن خود را گم کرده‌ای؟

.....	مشکل چیست؟
..... ۱- ۲- ۳-	چه راه‌حلی برای آن وجود دارد؟
..... ۴- ۵-	راه‌های حتی به نظر خنده‌دار
..... راه حل ۱- راه حل ۲- راه حل ۳-	هر راه حل چه نتیجه‌ای دارد؟
.....	با توجه به نتیجه‌ها کدام راه بهتر است؟
.....	اگر این راه حل هم نتیجه نداد راه حل مناسب بعدی

برای راه حل‌های دیگر هم همین کار را انجام بده .

۴- با توجه به نتیجه‌ی هر راه حل کدام راه را مناسب می‌دانی؟

.....

۵- اگر این راه حل نتیجه نداد کدام راه را انتخاب می‌کنی؟

.....

عنوان فعالیت: فکر کنیم که

مضمون: تفکر و تکلم

صلاحیت‌ها: تخیل، استدلال، تفکر، تکلم

دانش‌آموزان با این فعالیت نکات منفی و مثبت استدلال‌های خود را می‌سنجند و با فکر حرف زدن را می‌آموزند و به پرورش مهارت‌های تکلم و تفکر می‌پردازند.

انتظارات عملکردی خاص

- طرح فکرها و ایده‌های خود
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران
- هم‌فکری با دیگران و رسیدن به توافق

انتظارات عملکردی مشترک

- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی، همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو

فرآیند اجرای فعالیت:

از دانش آموزان بخواهید عبارتهایی مثل جملات زیر را به دلخواه در یک برگه کاغذ بنویسند.

مثال:

- بیایید فکر کنیم همیشه عید است.

- بیایید فکر کنیم اگر همه چیز از جنس شکلات بود.

سپس از آن‌ها بخواهید برگه‌های کاغذ خود را بخوانند. هر دانش‌آموزی که برگه‌اش را می‌خواند در مورد تصور و فکر او با دانش‌آموزان گفت‌وگو کنید. مثلاً اگر همیشه عید بود چه اتفاقی می‌افتاد؟ پاسخ‌های دانش‌آموزان را روی تابلو بنویسید و در مورد هر یک از پاسخ‌ها بحث و گفت‌وگو کنید. در ضمن گفت‌وگو، از دانش‌آموزان بخواهید که ایرادات این تفکرات و پیامدهای آن را بیان کنند.

مثلاً اگر همیشه عید بود.

- | | | |
|---------------------------------|------------|---|
| ۱- تعطیلات تمام نمی‌شد | پیامد آن ← | همه حوصله شان از تعطیلات زیاد سر می‌رفت. |
| ۲- ما دیگر به مدرسه نمی‌رفتیم | ← | پس بی‌سواد می‌ماندیم و چیزی یاد نمی‌گرفتیم. |
| ۳- پدر هم سرکار نمی‌رفت | ← | پدر در آمدی نداشت و ما پولی برای خرید کردن نداشتیم. |
| ۴- ما همیشه در حال مسافرت بودیم | ← | مسافرت زیاد باعث خستگی و ناامنی می‌شود. |

در این بازی و فعالیت، بچه‌ها نکات منفی و مثبت استدلال همدیگر را می‌یابند و با فکر خود حرف زدن را می‌آموزند.

توصیه های اجرایی:

۱- توجه داشته باشید که نوشته های دانش آموزان در بر گه ها به صورت جملات معنی دار باشد و اگر نوشته ها بی معنی و بی هدف بود آن ها را هدایت کنید تا جملات خود را تصحیح کنند.

۲- نحوه ی انجام فعالیت شماره ۳:

ابتدا دانش آموزان در تمرین ۲ به صورت انفرادی پیامدهای این فکر که «اگر هرگز باران نمی بارید» را در جدول می نویسند. سپس آن ها را گروه بندی کنید تا هر کدام پاسخ هایشان را در گروه مطرح کرده و با توافق هم مهمترین پیامد و دلیل انتخاب آن را در جدول بنویسند.

۳- در اجرای فعالیت شماره ۴ توجه داشته باشید که دانش آموزان در هر موردی مثل پدیده های طبیعی، روابط اجتماعی، مسائل هنری و دینی، آداب و رسوم و اشیا و می توانند افکار خود را بنویسند.

۱- با یک یا چند جمله کامل کنید .

----- اگر همیشه شب بود -----

----- اگر ما هیچ پولی نداشتیم -----

۲- نتایج این فکر را در جدول زیر بنویسید.

فکر کنیم که هرگز باران نمی‌بارید ...

..... ۱-
..... ۲-
..... ۳-

۳- با دوستان خود در گروه مشورت کنید سپس از بین مواردی را که در تمرین ۲ نوشتید آن‌هایی

را که اهمیت بیشتری دارند و دلیل انتخاب خود را در جدول بنویسید.

اگر هرگز باران نمی‌بارید

دلیل انتخاب	کدام مهم‌تر است
.....

فعالیت خارج از کلاس:

تا هفته‌ی آینده در محیط زندگی خود دقت کنید. و فکری را که به ذهنتان می‌رسد را در جدول بنویسید.

ردیف	موارد
۱	اگر چی می‌شد؟
۲	اگر چی می‌شد؟
۳	اگر چی می‌شد؟

عنوان فعالیت: چشم بادامی

مضمون: تولد دوباره

صلاحیت‌ها: قضاوت و ارزشیابی، استدلال، قیاس، تحلیل، استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها

در این فعالیت دانش‌آموزان با شنیدن یک داستان توجهشان به آثار و تأثیرات حیات هر یک از ما بر دیگر موجودات و اطرافیان جلب می‌شود. همچنین آن‌ها پی می‌برند که در مورد وقایع و اتفاقات پیرامون نباید خیلی زود قضاوت کرد.

انتظارات عملکردی خاص

- کار به روی اطلاعات و اندوخته‌ها برای تبدیل مجهول به معلوم
- پیش‌بینی نتایج و پیامدها و بروز رفتار خردمندانه
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- به چالش کشیدن ایده‌های خود و دیگران
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها
- بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده‌ها
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- به کارگیری مهارت‌های، همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره، و گفت‌وگو

فرآیند اجرای فعالیت:

کارت‌های قصه را برای دانش آموزان بخوانید و اجازه دهید تا خوب به تصاویر آنها نگاه کنند سپس با استفاده از سؤالات زیر زمینه‌ها بحث و گفت‌وگو را در کلاس فراهم کنید.

- ۱- چشم بادامی چرا می‌خواست گردوهایش را پنهان کند؟
- ۲- نشانه‌های چشم بادامی برای پیدا کردن گردوهایش چه بود؟
- ۳- چرا چشم بادامی در زمستان نتوانست گردوهایش را پیدا کند؟
- ۴- چشم بادامی در مورد دوستانش چه فکری کرد؟
- ۵- آیا فکر او درباره‌ی دوستانش درست بود؟
- ۶- بر سر گردوهای چشم بادامی چه آمده بود؟
- ۷- چشم بادامی به جای گردو چه چیزی پیدا کرد؟
- ۸- به نظر شما در کدام قسمت داستان کار چشم بادامی درست بود؟
- ۹- کدام کار چشم بادامی به نظر تان درست نبود؟
- ۱۰- آیا بعد از هر اتفاقی باید زود تصمیم گرفت؟ چرا؟

توصیه‌های اجرایی:

- ضروری است معلم جملات سؤالی مختلفی را که شامل موضوعات متفاوتی باشد مطرح نماید. انتخاب سؤال‌ها به گونه‌ای باشد تا پاسخ دانش‌آموزان به گزینه‌های مورد نظر (موافقم، مخالفم، مطمئن نیستم) هدایت شود و از طرح سؤالاتی که پاسخ آنها در سطوح پایین شناخت هست کمتر استفاده گردد و از سؤالاتی که سطوح بالاتر شناخت مانند استنباط، ارزشیابی و نتیجه‌گیری در بر می‌گیرد بیشتر استفاده شود.

خلاصه‌ی داستان

یکی بود یکی نبود. سنجاب کوچولویی توی جنگل سرسبزی زندگی می‌کرد. سنجاب کوچولوی قصه‌ی ما دو چشم بادامی قشنگ داشت برای همین دوستانش او را چشم بادامی صدا می‌کردند. چشم بادامی گردو دوست داشت اما در جنگلی که او زندگی می‌کرد درخت گردو کم بود. برای همین او روزها در جنگل دنبال گردو می‌گشت ولی بیشتر وقت‌ها دست خالی برمی‌گشت. یکی از روزهای بهاری چشم بادامی مثل همیشه توی جنگل دنبال گردو می‌گشت که بوی گردوی تازه شنید وقتی این طرف و آن طرف را نگاه می‌کرد چشمش به چهار تا گردوی سبز و درشت افتاد با خوشحالی گردوها را برداشت. دوتای آن‌ها را خورد و با خود فکر کرد دوتای دیگر را برای زمستانش نگه دارد. آن گاه چاله‌ی کوچکی در زمین کند و گردوها را توی چاله گذاشت و رویشان خاک ریخت. با خودش گفت بهتر است برای جای گردوهایم یک نشانه بگذارم تا گم نشوند چشم بادامی به اطراف نگاه کرد دو تا گل بنفشه را دید که کنار چاله‌اش رویده بودند. یکی زرد بود و یکی بنفش. با خودش گفت این دو گل بنفشه نشانه‌ی گردوهایم باشند. سپس چشمش به دو تا قورباغه‌ی سبز خال خالی افتاد که توی آب در آن نزدیکی شنا می‌کردند با خود گفت این دو تا قورباغه هم نشانه‌ی دوم. در همان موقع شاخه‌ی خشک و نازکی روی سرش افتاد وقتی بالا را نگاه کرد دو تا پرستوی سفید را هم دید که شاخه لانه می‌ساختند با خوشحالی گفت این دو پرستو هم نشانه‌ی سوم. حالا دیگر خیالش راحت بود که گردوهایش را گم نمی‌کند.

خاله خرگوشه و آقا میمونه که همسایه‌ی چشم بادامی بودند به او گفتند چی شده چشم بادامی خوشحالی! چشم بادامی گفت چرا نباشم چهارتا گردو پیدا کردم دو تا خوردم و دوتا را هم جایی که دوتا گل بنفشه رویده و دو تا قورباغه خال خالی خانه دارند و دو تا پرستو لانه ساخته اند چال کردم تا در زمستان از آن‌ها استفاده کنم. خرگوشه و میمونه گفتند: خوشا به حالت. روزها و هفته‌ها گذشت فصل زمستان رسید یک روز صبح چشم بادامی از خانه بیرون آمد و به سراغ گردوهایش رفت اما هر چه گشت نشانه‌هایش را پیدا نکرد ناراحت روی سنگی نشست با خود گفت حتماً کسی به سراغ گردوهای من آمده و آن‌ها را خورده و نشانه‌ها را از بین برده اما چه کسی این کار را کرده؟

کی می‌دانسته من گردوهایم را کجا چال کرده‌ام؟ کمی فکر کرد و با خود گفت خب معلوم است فقط خرگوشه و میمونه خبر داشتند که من گردوهایم را کجا قایم کردم حتماً کار آنهاست چه دوستان نامهربانی دیگر دوستشان ندارم اصلاً از اینجا می‌روم تا دیگر آنها را نبینم. چشم بادامی به جای دیگری رفت و خانه‌ی جدیدی پیدا کرد. چند سال گذشت چشم بادامی بزرگ و بزرگتر شد. یک روز که در خانه‌اش نشسته بود چند تا بچه آهو را دید که می‌دوند او هم دلش خواست دنبال آنها بدود و با آنها بازی کند. دنبال آنها دوید و دوید تا خسته شد و زیر سایه‌ی درختی نشست خبر نداشت که از خانه‌اش دور شده و به نزدیکی خانه‌ی قدیمی‌اش رسیده است پاهایش را دراز کرد تا کمی استراحت کند. چیز نرمی کف پایش را قلقلک داد نگاه کرد دو تا بنفشه زیر پایش بود یکی زرد و یکی بنفش درست مثل همان بنفشه‌هایی که نشان کرده بود چشم‌هایش را بست تا کمی بخوابد که ناگهان صدای شلپ شلپ آب را شنید نگاه کرد دو تا قورباغه سبز خال خالی دید که توی آب شنا می‌کردند درست مثل قورباغه‌هایی که نشان کرده بود در همان موقع شاخه‌ی نازکی از بالای درخت روی سرش افتاد بالا را نگاه کرد دو تا پرستوی سفید را دید. درست مثل همان پرستوهایی که آنها را نشان کرده بود. ناگهان صدای آشنایی به گوشش رسید این صدای همسایه‌های قدیمی‌اش بود.

میمونه گفت: سلام چشم بادامی تو کجا بودی؟ چرا بی خبر از پیش ما رفتی؟

خرگوشه گفت: هر وقت یه این دو درخت گردو نگاه می‌کردیم به یاد تو می‌افتادیم.

چشم بادامی با تعجب گفت: کدام درختها؟ باورش نمی‌شد اما راست بود دو تا گردوی او تبدیل به دو درخت گردو شده بودند آهسته گفت اما زمستان من سراغ گردوها آمدم هیچ یک از نشانه‌هایم نبود. خرگوشه گفت: گل‌های بنفشه در زمستان خشک می‌شوند. زمستان‌ها قورباغه‌ها هم زیر آب می‌روند و می‌خوابند و پرستوها هم کوچ می‌کنند و به جاهای گرم می‌روند. چشم بادامی با خجالت گفت: اما من خیال می‌کردم که شما ... خرگوشه و میمونه حرف او را قطع کردند و گفتند حرف گذشته‌ها را نزنن بیا برویم و امشب برای برگشتن تو جشن بگیریم. هر سه با هم رفتند تا جشن دوستی و مهربانی را به پا کنند.

۱- اگر شما به جای چشم بادامی بودید چه کار می کردید؟

۲- اگر روزی دوستان بخواند به خانه شما بیاید کدام یک از نشانه‌های زیر به او کمک می کند تا به آسانی خانه شما را پیدا کند؟ چرا؟

- شماره‌ی پلاک در خانه

- درخت جلوی در خانه

- رنگ ماشینی که جلوی خانه‌ی شما پارک شده است

- نام خیابان و کوچه

۳- اگر روزی در کلاس پاک کن خود را گم کردید کدام یک از کارهای زیر را انجام می دهید؟ علامت بزنید.

- زیر نیمکت و جا میزی را می گردم

- به دوستم می گویم تو پاک کن را برداشتی و با او دعوا می کنم

- از دوستم سؤال می کنم که آیا پاک کن مرا دیده؟

- به خاطر گم شدن پاک کن از دوستم به معلم شکایت می کنم

۴- علی وقتی صبح وارد مدرسه شد پرنده‌ای را روی درخت حیاط مدرسه دید ولی وقتی می‌خواست
ظهر به خانه برگردد آن پرنده روی درخت نبود فکر می‌کنید چه چیزهایی باعث شده که پرنده از
آن جا برود؟

الف . -----

ب . -----

ج . -----

عنوان فعالیت: بازی موافق یا مخالف

مضمون: انتخاب، ترجیحات فردی

صلاحیت‌ها: توانایی تعقل، بررسی جایگزین‌ها، استنباط و نتیجه‌گیری

در این فعالیت دانش‌آموزان با شنیدن جملات متنوع و متعدد در ارتباط با موضوعات ارزشی، نظر خود را با انتخاب گزینه‌های ارائه شده نشان می‌دهند. با این قبیل پرسش‌ها و نظایر آن می‌توان به روشن‌سازی دیدگاه دانش‌آموزان از محیط و افراد پیرامونشان کمک نمود.

انتظارات عملکردی خاص

- سنجش اطلاعات، ارزیابی، تحلیل و به چالش کشیدن ایده‌های خود و دیگران
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌های خود
- استنباط و نتیجه‌گیری از دانسته‌های خود

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آنها
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- جانبداری از ارزش‌های دینی و اخلاقی

فرآیند اجرای فعالیت:

سه برگه کاغذی یا مقوایی تهیه کنید و در گوشه‌های مختلف کلاس نصب کنید که روی آن نوشته شده باشد.

مطمئن نیستم

مخالفم

موافقم

در مورد مفهوم هر واژه توضیح دهید و مثال بزنید از دیدگاه خود دلایل انتخاب خود را بازگو کنید. سپس جملات مختلفی که قبلاً آماده کرده‌اید برای دانش‌آموزان بخوانید و از آن‌ها بخواهید که با رفتن به سمت موافقم، مخالفم یا مطمئن نیستم، نظر خود را بازگو کرده و آن‌ها را تشویق کنید تا دلایل انتخاب خود را برای دیگر دوستان شرح دهند.

گفت‌وگو و پرسش‌های مکرر معلم، دانش‌آموزان را به تعقل و تفکر بیشتر و بررسی جوانب مختلف، استدلال و تصمیم‌گیری هدایت می‌کند.

نمونه پرسش‌هایی که می‌توان در کلاس مطرح نمود عبارتند از:

- پسر ها همیشه باید لباس آبی بپوشند.
- در شهر باید همیشه با اتوبوس رفت و آمد کرد.
- آدم‌ها باید همیشه با هم مهربان باشند.
- زندگی در شهرها خیلی خوب است.
- زندگی در شهر بهتر از زندگی در روستا است.
- زندگی در روستا بهتر از زندگی در شهر است.
- ستاره‌های آسمان ۵۰۰ تا است.

۱- جملات زیر را بخوانید و در صورت موافقت یا مخالفت دلیل خود را بنویسید.

مخالفم	موافقم	نمونه سؤال
		۱- موش و گربه می توانند با هم دوست باشند. دلیل:
		۲- من دوست داشتم پرنده بودم. دلیل:

۲- در مورد سؤال زیر با دوستان خود در کلاس گفت و گو کنید و نتیجه‌ی آن را بنویسید.

- اگر خورشید در آسمان نبود چه می شد؟

عنوان فعالیت: یک شب تاریک

مضمون: پدیده‌ها

صلاحیت: مشاهده، پرسشگری، استدلال

در این فعالیت دانش‌آموزان با شنیدن داستان یک شب تاریک نسبت به شرایط و پدیده‌های طبیعی محیط اطراف خود حساس می‌شوند و به نتیجه می‌رسند که پدیده‌های طبیعی براساس نظم و هماهنگی موجود در جهان آفرینش به وجود می‌آیند و با پیش‌بینی رویدادها می‌توانند به نتایج و پیامدهای آن‌ها پی ببرند.

انتظارات عملکردی خاص

- ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌های خود
- طرح فرضیات مناسب و تشخیص راه حل مسئله
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌های خود
- اصلاح و ارتقای نگرش‌های خود براساس پژوهش‌ها و یافته‌های علمی

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود

فرآیند اجرای فعالیت:

کتاب را برای دانش آموزان بخوانید و از آن‌ها بخواهید راجع به سؤالات زیر فکر کنند و به آن‌ها در فرآیند بحث و گفت‌وگو پاسخ دهند.

- ۱- چه اتفاقی برای درخت سیب افتاده بود؟
- ۲- چرا درخت سیب از کلاغ ناراحت و عصبانی بود؟
- ۳- درخت سیب به ابر سیاه چه گفت؟
- ۴- ابر سیاه چه جوابی به درخت سیب داد؟
- ۵- درخت سیب به باد چه گفت؟
- ۶- قاصدک‌ها به درخت سیب چی گفتند؟
- ۷- چرا درخت سیب آرام شد و ناراحت و عصبانی نبود؟
- ۸- آیا عصبانیت درخت سیب کار درستی بود؟ چرا؟

خلاصه‌ی داستان یک شب تاریک

درخت سیب ناراحت و عصبانی بود. با همه دعوا می‌کرد کلاغ سیاهه پر زد و روی شاخه‌اش نشست. درخت سیب فریاد زد: « آهای کلاغ پرپری! به من بگو. دیشب که ماه باریک بود، باغچه‌ی ما تاریک بود، کی برگ‌های مرا چید؟ کلاغه گفت: « به جان تو من که خبر ندارم.» درخت سیب داد زد: « برو از توی باغچه » .

درخت شاخه‌هایش را به طرف آسمان بلند کرد و داد زد: « ابر سیاه به من بگو خبر داری؟ دیشب که ماه باریک بود، باغچه‌ی ما تاریک بود، کی برگ‌های مرا چید؟ » ابر سیاه گفت: « به جان تو! جان خودم، من که خبر ندارم » .

رفته بودم با باران فراوان، بیایم از آسمان. خبر دارم آن بالا بالا غوغاست، باران و برف و سرماست.»

درخت سیب با عصبانیت گفت: « تو هم با این سرو صدا! زود باش برو از این جا.»

باد ناگه از راه رسید، با یک عالمه قاصدک قشنگ و سفید. دور درخت چرخید. درخت سیب داد زد: «آهای باد! دیشب که باغچه‌ی ما تاریک بود، کی برگ‌های مرا چید؟ » باد خندید. درخت گفت: «پس تو بودی! بین چه بلایی سرم آوردی!» قاصدک‌ها روی شاخه‌های بی برگ نشستند. توی گوش درخت چیزی گفتند و پریدند.

درخت کم کم آرام شد. دیگر داد نمی‌زد. به ابر گفت: « ابر سیاه! بیار! بیار! بیار!» به کلاغ گفت: «قاروقاروقار زود باش، برو به همه بگو باد پاییزی برگ‌های سیب را چیده . وقت خوابِ درخت ما رسیده.»

۱- اگر شما به جای درخت سیب بودید، فکر می کردید چه اتفاقی برایتان افتاده است؟

۲- ستون سمت راست و چپ را به دقت بخوانید و با یک خط هر فصل را به گزینه‌ی مربوط به خود وصل کنید.

فصل بهار	درختان برگ و میوه ندارند.
فصل تابستان	درختان شکوفه و جوانه می دهند.
فصل پاییز	درختان برگ و میوه دارند.
فصل زمستان	برگ درختان زرد و نارنجی می شود و می ریزند.

۳- پاراگراف زیر را بخوانید و به دلخواه خود کامل کنید و در کلاس بخوانید. « من در میان فصل- های سال، فصل را دوست دارم.

چون در این فصل

عنوان فعالیت: خانه‌ی من زمین

مضمون: آرزوها، انتخاب

صلاحیت: مشاهده، قضاوت و ارزشیابی، استدلال با مقایسه، تصمیم‌گیری

در این فعالیت دانش‌آموزان با شنیدن داستان «خانه‌ی من زمین» درباره‌ی آرزوهای آقا خروسه و خانم مرغی و تغییر شرایط زندگی آنها به بحث و گفت‌وگو می‌پردازند. آنها با بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌ها و رابطه‌ها نسبت به محیط‌های مختلف زندگی و شیوه‌های زندگی خاص در محیط به تحلیل وقایع می‌پردازند و باهم گفت‌وگو می‌کنند.

انتظارات عملکردی خاص

- طرح پرسش‌های مناسب و تشخیص مسأله
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آنها
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو

فرآینده اجرای فعالیت:

ابتدا تصاویر را مرحله به مرحله برای دانش‌آموزان بخوانید. بعد از تعریف، بحث را با این سؤال‌ها آغاز کنید.

- ۱- اسم داستان چی بود؟
- ۲- از کدام قسمت داستان بیشتر خوشش آمد؟ چرا؟
- ۳- کدام قسمت داستان تو را ناراحت کرد؟
- ۴- آقا خروسه و خانم مرغه چه تصمیمی گرفتند؟ چرا؟
- ۵- آیا بزی و پیشی و خانم غازی از رفتن آن‌ها غمگین شدند؟ فکر می‌کنی چرا؟
- ۶- آقا خروسه و خانم مرغه چی چیزی را در سبد گذاشتند و با خودشان بردند؟
- ۷- در جنگل زیبا با چه حیوانی روبرو شدند؟
- ۸- آیا جنگل جای خوبی برای زندگی جوجه‌ها بود؟ چرا؟
- ۹- چرا دریای زیبا جای مناسبی برای زندگی آقا خروسه و خانم مرغه و جوجه‌هایشان نبود؟
- ۱۰- زندگی در برکه برای آن‌ها چه مشکلی پیش می‌آورد؟
- ۱۱- آیا زندگی در کوهستان آن‌ها را خوشحال می‌کرد؟ چرا؟
- ۱۲- زندگی در بیابان برای آن‌ها چگونه بود؟
- ۱۳- آخرین تصمیم آقا خروسه و خانم مرغه چه بود؟
- ۱۴- به نظر شما تصمیم درستی گرفته بودند؟ چرا؟
- ۱۵- آیا همسایه‌های آقا خروسه و خانم مرغه از دیدن آن‌ها خوشحال شدند؟ چرا؟
- ۱۶- به نظر شما آیا ما می‌توانیم هر جایی که دوست داشتیم زندگی کنیم؟ چرا؟

بعد از طرح هر سؤال اجازه دهید همه‌ی دانش‌آموزان وارد بحث شوند و از هر کدام بخواهید برای نظر خود دلیل بیاورند و اگر نظرات و دلایل آنها اشتباه بود با سؤال‌های دیگر آنها را به سوی پاسخ صحیح هدایت کنید.

توصیه‌های اجرایی:

تلاش کنید زمان را طوری تقسیم کنید که امکان بحث راجع به همه‌ی سؤالات وجود داشته باشد دانش‌آموزان معمولاً به صورت کلیشه‌ای بسیاری از پیام‌ها را تکرار می‌کنند. به عنوان مثال، ممکن است در ابتدای داستان پیام آن را بگویند. با سؤالات بیشتر مطمئن شوید که آنها ابعاد مختلف را درک و پیام آن را درونی کرده‌اند. فعالیت کتاب کار را انجام دهند.

پیوست: خلاصه‌ی داستان «خانه‌ی من، زمین» از سری کتاب‌های قصه‌گویی.

نویسنده: مرجان کشاورزی آزاد. انتشارات مدرسه

خلاصه‌ی داستان

در یک مزرعه زیبای آقا خروسه و خانم مرغه زندگی می‌کردند. یک روز آقا خروسه گفت: « این مزرعه خیلی کوچک است اما زمین بزرگ و زیباست. باید قبل از تاریک شدن هوا برویم و خانه‌مان را در زیباترین جای زمین بسازیم.» آن‌ها تخم‌مرغ‌ها را داخل سبد گذاشتند و به راه افتادند. اما همسایه‌های آن‌ها بزی و پیشی قهوه‌ای و خانم غازی از رفتن آن‌ها خیلی غمگین شدند. آن‌ها رفتند و به جنگل زیبایی رسیدند، بسیار خوشحال شدند. خانم مرغه گفت: « این جا خیلی زیباست جوجه‌ها می‌توانند زیر سایه درختان بازی کنند». آقا خروسه که همیشه دلش می‌خواست خانم مرغی را خوشحال ببیند، گفت: « اگر تو بخواهی، همین جا برای خودمان خانه می‌سازم.» ناگهان زمین گرومب گرومب لرزید. آقا خروسه سبد تخم‌مرغ‌ها را برداشت و دست خانم مرغی را گرفت و پشت درختی پنهان شدند. دیدند یک فیل بزرگی پایش را محکم به زمین می‌کوبید و از کنار آن‌ها گذشت.

خانم مرغی گفت: « جوجه‌های من زیر پای این حیوان بزرگ له می‌شوند از این جا برویم. » آن‌ها به راه افتادند و به دریا رسیدند. خانم مرغه گفت: « این جا چقدر زیباست. دریای آبی و شن‌های نرم، جوجه‌هایم می‌توانند کنار آب بازی کنند.» آقا خروسه هم قبول کرد. ناگهان موجی بزرگی به ساحل آمد و پرو بال رنگارنگ آقا خروسه را خیس کرد. خانم مرغی با عجله سبد تخم‌مرغ‌ها را برداشت و گفت: « نه اینجا را دوست ندارم، آب جوجه‌هایم را با خودش می‌برد.» آقا خروسه وسایل را برداشت و به خانم مرغی گفت: « غصه نخور. زمین خیلی بزرگ و زیباست. برایت بهترین خانه را در قشنگ‌ترین جای زمین می‌سازم.»

آن‌ها دوباره به راه افتادند تا نزدیک برکه‌ای آرام و زیبا رسیدند. قورباغه‌ها آنجا قورقور می‌کردند و توی آب شیرجه می‌زدند. سنجاقک‌های رنگارنگ روی آب می‌رقصیدند. خانم مرغه گفت: « برکه موج ندارد و آب جوجه‌هایم را نمی‌برد. آن‌ها می‌توانند با قورباغه‌ها و سنجاقک‌ها بازی کنند، همین جا زندگی کنیم.» اما وقتی خواست یک قدم جلوتر برود، دید پایش توی گل گیر کرده، چون دور تا دور برکه گل آلود و چسبنده بود. خانم مرغی گفت: نه. نه. اینجا را دوست ندارم.

جوجه‌هایم توی گل گیر می‌کنند. آقا خروسه با هر زحمتی بود، خانم مرغی را از میان گل‌ها بیرون آورد و دوباره راه افتادند. آن‌ها به کوهستان رسیدند. سنگ‌های ریز و درشت از کوه‌های بلند سرازیر می‌شد و زیر پایشان قل می‌خورد. خانم مرغی گفت: اگر پایین کوه خانه بسازم، از بالای کوه سنگ‌ها به سر جوجه‌هایم می‌افتند، اگر بالای کوه خانه بسازیم، ممکن است جوجه‌ی نازنینم از آن بالا به پایین بیفتند. این جا زیباست، ولی من اینجا را دوست ندارم».

آن‌ها دوباره راه افتادند و به بیابانی بزرگ و خشک رسیدند، نه آبی، نه درختی، نه کوهی زمین پوشیده از شن‌های داغ بود. خانم مرغی گفت: «بیابان هم زیباست، اما جوجه‌هایم طاقت تشنگی و گرمای بیابان را ندارند. نزدیک غروب بود آقا خروسه وسایل را روی زمین گذاشت بالای تپه رفت و شروع به خواندن آواز کرد. هیچ خروسی غروب‌ها آواز نمی‌خواند. او تصمیم گرفته بود که خانم مرغی را خوشحال کند.

خانم مرغی خوشحال شد به یاد اولین روزی افتاد که آقا خروسه را در مزرعه دیده بود به یاد همسایه‌های خوب و مهربانی که داشتند. دلش گرم شد و گفت: «من می‌دانم خانه ما کجاست». آقا خروسه پرسید: «خانه ما کجاست؟»

خانم مرغی جواب داد: «مزرعه، همان جا که قشنگ‌ترین جای زمین است»

آن‌ها شاد و خندان، سبد تخم‌ها و وسایل را برداشتند و با عجله به طرف مزرعه زیبا رفتند. آن‌ها قبل از تاریک شدن هوا، خانه خودشان را روی زمین پیدا کرده بودند، یک خانه زیبا با همسایه‌هایی خوب و مهربان.

۱- اگر شما به جای آقا خروسه و خانم مرغی بودید کجا را برای زندگی انتخاب می‌کردید؟ چرا؟

۲- با گذاشتن علامت ✓، انتخاب کنید که هر حیوان در کجا می‌تواند زندگی کند؟

دریا	کوهستان	جنگل	بیابان	محل زندگی نام حیوان
				خروس
				مار
				ماهی
				شتر
				فیل
				آهو

فعالیت خارج از کلاس:

یک جدول مانند بالا تهیه کنید و حیوانات دیگر با مکان‌های زندگی آنها را فهرست کرده و در کلاس برای دوستان خود بخوانید.

عنوان فعالیت: چه جوری؟ این جوری!

مضمون: نحوه‌ی کمک به دیگران، ارزش‌ها

صلاحیت‌ها: مشاهده، قضاوت و ارزشیابی، استدلال، استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها

در این فعالیت دانش‌آموزان با شنیدن داستان چه جوری! این جوری! درباره‌ی شرایط داستان و عملکرد مرغابی به تحلیل وقایع که برای مرغابی اتفاق افتاده است می‌پردازد. آن‌ها علت نتایج رفتار مرغابی را با یکدیگر در میان می‌گذارند. همچنین با بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌ها، رابطه بین شخصیت مرغابی و اشخاصی که پیرامون او وجود دارند، نسبت به تحلیل وقایع مشابه اقدام می‌کنند.

انتظارات عملکردی خاص

- پیش‌بینی نتایج و پیامدها و بروز رفتار خردمندانه
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و اعمال خود و دیگران
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها
- سنجش اطلاعات، ارزیابی، و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها
- بروز عمل اخلاقی در مراودات روزانه خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- جانبداری از ارزش‌های دینی و اخلاقی
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی، همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو

فرآیند اجرای فعالیت:

ابتدا تصاویر را مرحله به مرحله به تابلوی کلاس نصب کرده و داستان را به زبان خود برای دانش‌آموزان بخوانید. بعد از تعریف، بحث را با این سؤال‌ها آغاز کنید.

- ۱- از کدام قسمت داستان بیشتر خوشش آمد؟ چرا؟
- ۲- کدام قسمت داستان تو را ناراحت کرد؟
- ۳- چرا مرغابی بد اخلاق تصمیم می‌گیرد به دیگران کمک کند؟
- ۴- مرغابی چطوری به مورچه کمک کرد؟
- ۵- چرا مورچه از کمک مرغابی خوشحال نشد؟
- ۶- پروانه در چمنزار مشغول چه کاری بود؟
- ۷- مرغابی چگونه به پروانه کمک کرد؟
- ۸- آیا مرغابی توانست به پروانه کمک کند؟ چرا؟
- ۹- آیا توانست به کفشدوزک کمک کند؟ چرا؟
- ۱۰- مرغابی چگونه به لاک‌پشت کمک کرد؟
- ۱۱- آیا لاک‌پشت از کمک مرغابی راضی بود؟ چرا؟
- ۱۲- چرا مرغ از دست مرغابی عصبانی شد؟
- ۱۳- آیا مرغابی وقتی به لانه‌اش بر می‌گشت خوشحال بود؟ چرا؟
- ۱۴- لاک‌پشت چگونه به مرغابی کمک کرد؟
- ۱۵- مرغابی از لاک‌پشت چی یاد گرفت؟
- ۱۶- بچه‌ها شما تا به حال آدم بد اخلاق دیدید؟

۱۷- آدم بد اخلاق چه کارهایی می کند؟

۱۸- آدم بد اخلاق چه قیافه‌ای دارد؟

۱۹- هیچ وقت بد اخلاق شده‌اید؟ چرا؟

۲۰- موقع بد اخلاقی چه کارهایی می کنید؟

۲۱- وقتی بد اخلاق می شوید، کسی با شما دوست می شود؟ چرا؟

بعد از طرح هر سؤال، اجازه دهید همه‌ی دانش‌آموزان وارد بحث شوند و از هر کدام بخواهید برای نظر خود دلیل بیاورند و اگر نظرات و دلایل آن‌ها اشتباه بود، با سؤال‌های دیگر آن‌ها را به سوی پاسخ صحیح هدایت کنید.

توصیه‌های اجرایی:

تلاش کنید زمان را طوری تقسیم کنید که امکان بحث راجع به همه‌ی سؤالات وجود داشته باشد. دانش‌آموزان معمولاً به صورت کلیشه‌ای بسیاری از پیام‌ها را تکرار می‌کنند. به عنوان مثال، ممکن است در ابتدای داستان پیام آن را بگویند. با سؤالات بیشتر مطمئن شوید که آن‌ها ابعاد مختلف را درک و پیام آن را درونی کرده‌اند. فعالیت کتاب کار را انجام دهند.

خلاصه‌ی داستان چه جوری؟ این جوری!:

مرغابی بد اخلاقی بود که دوستی نداشت و تنها بود. روزی تصمیم می‌گیرد که به دیگران کمک کند تا شاید دوستی پیدا کند. مرغابی راه افتاد تا به هر کس که سر راهش قرار می‌گیرد کمک کند، از دور مورچه‌ای را دید که به زحمت باری را به لانه‌اش می‌برد، از دور داد زد: «آهای سیاه بد ترکیب! صبر کن! به کمکت بیام». خود را به مورچه رساند. نوک زد و دانه‌ی گندم را از پشت او گرفت و دورتر پرت کرد. مورچه با تعجب پرسید چرا این کار را کردی؟ مرغابی گفت: کمکت کردم حالا سبک شدی و زودتر به لانه می‌رسی. مورچه گفت: این جوری کمک کردی؟ مرغابی گفت: پس چه جوری؟ مورچه گفت: کارم را سخت کردی. رفت که دانه‌اش پیدا کند.

مرغابی به چمنزاری رسید دید پروانه‌ای توی گلی نشسته. گفت: کاش کمی هم عقل داشتی! هیچ فکر کرده‌ای شیره‌ی گل به پاهایت می‌چسبد؟ تکان نخور تا کمکت کنم.

مرغابی با منقارش ساقه گل را گرفت خم کرد و به طرف پایین کشید. پروانه با خوشرویی گفت: چه کار می‌کنی؟ من دارم شیره‌ی گل را می‌خورم. خودم بلند می‌شوم. مرغابی به کارش ادامه می‌داد پروانه داد زد: الان ساقه می‌شکند. این جوری کمک می‌کنند؟ مرغابی با عصبانیت گفت: پس چه جوری! ناگهان ساقه گل از منقارش در رفت و پروانه کوچولو به هوا پرت شد و محکم روی زمین افتاد. دردش آمد بلند شد و روی گل دیگری نشست.

مرغابی کفشدوزکی را دید که روی تار عنکبوت بالا و پایین می‌پرید. به او گفت: «چرا خودت را گرفتار کردی؟ می‌خواهی کمکت کنم تا نمیری؟» مرغابی ناگهان با پا زد و تار عنکبوت پاره شد و کفشدوزک روی زمین افتاد و با گریه گفت: «چرا تا بم را پاره کردی؟» مرغابی گفت: «تقصیر من است که کمکت کردم.» کفشدوزک گفت: «این جوری کمک می‌کنند؟» مرغابی گفت: «پس چه جوری؟» سپس کفشدوزک رفت.

بچه لاک‌پشت بیرون آمد. مرغابی رفت تا به رودخانه رسید، دید لاک پشت روی شن‌ها نشسته بود، سه تا از بچه‌هایش از تخم در آمده بودند و آهسته به طرف آب می‌رفتند. اما چهارمی هنوز از

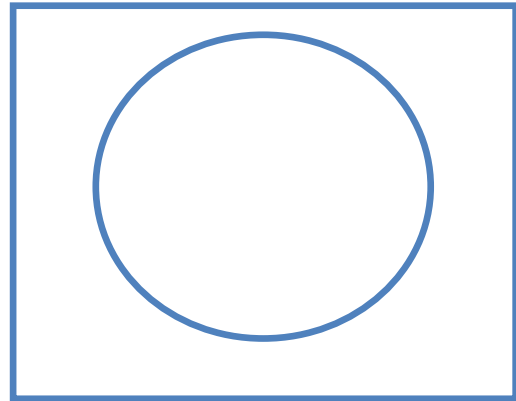
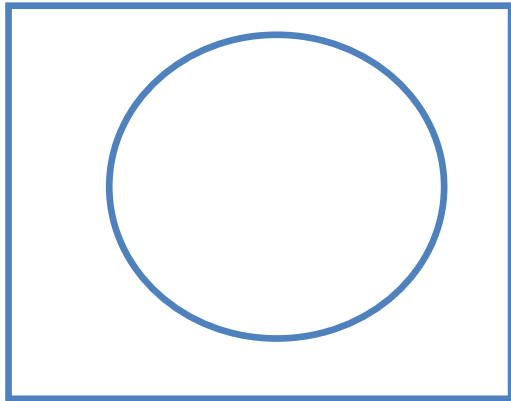
تخم در نیامده بود. مرغابی با منقارش سنگی به طرف تخم لاک پشت انداخت. لاک پشت با ناراحتی پرسید: « چرا سنگ انداختی؟ » تخم لاک پشت ترک خورد و شکست و بچه لاک پشت بیرون آمد. مرغابی با دلخوری گفت: « خوب خواستم کمک کنم! » لاک پشت گفت: « این جوری کمک می کنند؟ » داشتی بچه ام را می گشتی! » بعد با ناراحتی رفت توی آب.

عصر شده بود مرغابی از شنا بر می گشت. ناگهان مرغی را دید که کمک می خواهد. و می گوید: « مرغابی جان کمک کن جوجه ام را نجات بده! » مرغابی به جوجه گفت: « تو حرف مادرت را گوش نمی کنی؟ حالا نشانت می دهم. » پرید توی آب با منقار بلندش گلوی جوجه را گرفت و کشان کشان به طرف ساحل رودخانه برد.

مرغ بیچاره بال و پر زنان فریاد کشید: « گلویش را ول کن! جوجه ام را گشتی! ». مرغابی به ساحل رسید و جوجه نیمه جان را روی زمین انداخت گفت: دیدی هم از آب نجاتش دادم و هم ادبش کردم. مرغ با ناراحتی گفت: « این جوری کمک می کنند؟ » مرغابی گفت: « پس چه جوری؟ چه جوری؟ ».

هوا تاریک می شد همه به لانه ی خود برگشته بودند. مرغابی با خود گفت: چقدر بد شانسم. به همه کمک کردم ولی حالا کسی نیست به دادم برسد. لاک پشت با بچه هایش آهسته آهسته کنار ساحل راه می رفتند. لاک پشت به مرغابی گفت: « چه شده؟ ناراحتی؟ » مثل اینکه پایت درد می کند. مرغابی با عصبانیت گفت: « نخیر ». محکم پایش را زمین زد و از درد پایش به زمین افتاد. لاک پشت پای او را بلند کرد و دید یک تیغ در پایش فرو رفته است. آن را در آورد و به او گفت که می تواند روی پشتش بشیند تا به خانه اش برساند. لاک پشت مرغابی را به خانه رساند و گفت: « شب بخیر! خوب بخوابی ». مرغابی گیج شده بود سرش را تکان داد و وقتی تنها شد با خود گفت: « آهان! ... حالا فهمیدم! پس ... این جوری کمک می کنند! ».

۱- فکر می‌کنی یک آدم خوش اخلاق و یک آدم بد اخلاق چه شکلیه؟ صورت آن‌ها را جداگانه بکش .



صورت آدم

صورت آدم

۲- در چه کارهایی و چگونه می‌توانید به دیگران کمک کنید. با افراد خانواده‌ی خود صحبت کنید و نتیجه‌ی گفت‌وگوهای خود را بنویسید.

در مدرسه :

در خانه :

در خیابان :

عنوان فعالیت: برنامه کودک و نوجوان

مضمون: روش گردآوری اطلاعات (مشاهده)

صلاحیت‌ها: گردآوری اطلاعات، مشاهده، طبقه‌بندی، تحلیل، استدلال

توانایی بیان احساسات، علایق و ترجیحات فرد در یک زمینه و ثبت آن‌ها به زبان ساده از جمله اهداف این فعالیت‌اند. دانش آموزان همچنین با روش مشاهده به عنوان یک شیوه‌ی نظام مند جمع‌آوری اطلاعات آشنا می‌شوند.

انتظارات عملکردی خاص

- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- برنامه‌ریزی برای دستیابی به پاسخ سؤالات خود
- کار بر روی اطلاعات و اندوخته‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها

انتظارات عملکردی مشترک

- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود

فرآیند اجرای فعالیت:

گفت‌وگویی را با دانش‌آموزان طرح ریزی و اجرا کنید. از آن‌ها بخواهید برنامه‌های تلویزیونی مورد علاقه‌ی خود را نام ببرند و درباره‌ی خصوصیات یکی از آن‌ها صحبت کنند. طرح سؤالات زیر به آن‌ها کمک می‌کند تا ویژگی‌های برنامه‌ی مورد نظر خود را بیان کنند.

- عنوان برنامه
- موضوع برنامه
- دلایل علاقه‌مندی
- زمان و شبکه‌ی پخش

از دانش‌آموزان بخواهید در گروه، یکی از شبکه‌های سراسری یا استانی را انتخاب کنند و در طول سه روز برنامه‌ی کودک و نوجوان شبکه‌ی منتخب خود را تماشا کنند. ویژگی برنامه‌ها را مطابق جدول مربوطه در کتاب کار (فعالیت برنامه کودک و نوجوان) ثبت کنند و به سؤالات ذیل جدول، مندرج در کتاب کار، پاسخ دهند. به آن‌ها بگوئید واژه‌های مورد استفاده برای توصیف موضوعات به شرط معنادار بودن برای شنونده، قابل قبول است.

توصیه‌های اجرایی:

در صورت اجرای این فعالیت در یک جلسه، در جلسات دیگر از گروه‌ها بخواهید نتایج کار خود را برای کلاس بخوانند.

۱- در طول سه روز، برنامه‌ی کودک و نوجوان یکی از شبکه‌های استانی یا سراسری را تماشا کنید و جدول زیر را درباره‌ی دو برنامه در هر روز کامل کنید.

تاریخ	مشخصات	برنامه اول	برنامه دوم
	عنوان برنامه		
	موضوع برنامه		
	مدت به دقیقه		
	عنوان برنامه		
	موضوع برنامه		
	مدت به دقیقه		
	عنوان برنامه		
	موضوع برنامه		
	مدت به دقیقه		

۲- اکنون با توجه به مطالبی که در جدول نوشته‌اید به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۱- شما کدام برنامه را بیشتر دوست داشتید؟

برنامه	دلیل
۱-	
۲-	
۳-	

۲- در کلاس شما، کدام برنامه‌ها طرفدار بیشتر داشته است؟ سه نمونه را به ترتیب بنویسید.

الف -

ب -

ج -

بخش دوم

فعالیت های نیمه تجویزی (انتخابی)

عنوان فعالیت: دیدنی های کشور من

مضمون: انتخاب، هویت

صلاحیت‌ها: تصمیم‌گیری، استدلال، قضاوت

تصمیم‌گیری براساس تمایلات خود کار چندان دشواری نیست. دشواری تصمیم‌گیری زمانی است که باید نظرات دیگران را هم مورد توجه قرار داد. صحبت درباره‌ی ترجیحات خود با دیگران و استدلال درباره‌ی آن و توجه به ترجیحات دیگران، گفت‌وگو درباره‌ی جاهای دیدنی سرزمین خود و درک هویت ایرانی - اسلامی از جمله اهدافی است که در این فعالیت پی‌گیری می‌شود.

انتظارات عملکردی خاص

- طرح پرسش‌های مناسب و تشخیص مسئله
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران
- هم‌فکری با دیگران و رسیدن به توافق

انتظارات عملکردی مشترک

- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو

فرآیند اجرای فعالیت: موقعیت زیر را برای دانش‌آموزان بیان کنید.

فرض کنید یک مهمان خارجی به خانه‌ی شما می‌آید و قرار است او را به سه شهر که دارای جاهای دیدنی است ببرید.

سپس از دانش‌آموزان بخواهید در کتاب کار فعالیت‌های خواسته شده را انجام دهند.

- سه شهر را انتخاب کنند.
- در کنار هر شهر دلایل انتخاب خود را بنویسند.
- حالا در گروه شهرهای خود را فهرست و با بحث و گفت‌وگو شهر را انتخاب کنند.
- نتایج کار گروه‌ها را بدون تکرار نام شهرها روی تابلو یادداشت کنید.
- به نام یکی از شهرها به طور تصادفی اشاره کنید سپس از دانش‌آموزان بخواهید کسانی که این شهر را نام بردند دست خود را بالا بیاورند. از یک دانش‌آموز بخواهید دلایل انتخاب خود را براساس یکی از گزینه‌های زیر مشخص کنند.

- علاقه‌ی خودم به آن شهر

- علاقه‌ی مهمان به آن شهر

- علاقه هر دو

توصیه‌های اجرایی:

موقعیت را طوری فراهم کنید که سایر دانش‌آموزان بتوانند درباره‌ی چرایی انتخاب از دانش‌آموز پاسخ‌گو سؤال کنند.

۱- فرض کنید یک مهمان خارجی به خانه‌ی شما خواهد آمد و قرار است او را به شهرهایی که جاهای دیدنی دارد ببرید. شما کدام سه شهر را انتخاب می‌کنید. اکنون جدول زیر را کامل کنید.

ردیف	نام شهر	دلایل انتخاب
۱		
۲		
۳		

۲- با دوستان خود در گروه مشورت کنید پس از مشورت جدول را براساس توافق اعضای گروه کامل کنید.

ردیف	نام شهر	دلایل انتخاب
۱		
۲		
۳		

فعالیت خارج از کلاس

نام سه شهر را که دوست دارید با خانواده‌ی خود به آن جا مسافرت کنید در جدول زیر بنویسید و دلایل آن را با علامت زدن مشخص کنید.

ردیف	نام شهر	خودم به آن مکان علاقه دارم	خانواده ام به آن مکان علاقه دارند.
۱			
۲			
۳			

عنوان فعالیت: نارنجی پوش امانت دار

مضمون: به گونه‌ای دیگر دیدن وقایع و حوادث

صلاحیت‌ها: قیاس، تصمیم‌گیری، پرسش‌گری، استدلال

دانش‌آموزان پس از طرح خبر نارنجی پوش امانت‌دار با قرار دادن خود در دو موقعیت متفاوت درباره‌ی احساسات و تصمیمات خود و دلایل آن با دیگران گفت‌وگو می‌کنند. در خلال گفت‌وگو دانش‌آموزان مهارت‌های خود را در بیان افکار و ایده‌ها و استدلال تقویت می‌کنند.

انتظارات عملکردی خاص

- بیان احساسات و پیش‌بینی اقدامات خود در موقعیت‌های فرضی
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه در دو موقعیت به ظاهر متفاوت
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- قضاوت و ارزش‌گذاری در مورد رفتارها با بررسی همه جانبه

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آنها
- بروز عمل اخلاقی در مراودات روزانه خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- جانبداری از ارزش‌های دینی

فرآیند اجرای فعالیت: خبر زیر را برای دانش آموزان بخوانید.

یک رفتگر شهرداری کیف پر پولی را در پارک پیدا کرد و آن را به صاحبش بازگرداند.

پس از خواندن خبر از دانش آموزان بپرسید که با شنیدن این خبر چه سؤالاتی برای شما پیش می آید. دو مورد از سؤالات خود را در کتاب کار بنویسند و در فرصتی کوتاه به پرسش های کتاب کار پاسخ دهند. حال سؤالات زیر را در کلاس مطرح کنید و با پرسش های پیگیری به آنها کمک کنید تا در مورد ایده های خود و دیگران، بحث و گفت و گو کنند.

- ۱- اگر روزی شما کیف پول خود را گم کنید چه احساسی پیدا می کنید؟
- ۲- اگر روزی کیف پولی را پیدا کنید در مورد آن چه تصمیمی می گیرید؟ چرا؟
- ۳- اگر کسی کیف پول شما را که گم کرده بودید پیدا کند و به شما برگرداند چگونه از او تشکر می کنید؟

- ۴- آیا تا به حال اتفاق افتاده که چیزی را پیدا کنید؟ در آن موقع چه تصمیمی گرفتید؟

توصیه های اجرایی:

فرصت هایی را فراهم کنید تا دانش آموزان در مورد چرایی پاسخ خود، توضیح دهند.

۱- پس از شنیدن خبری که معلم برای شما خواند چه پرسش‌هایی برای شما پیش می‌آید؟ دو مورد را بنویسید.

-۱
-۲

۲- اگر روزی کیف پولی را پیدا کردی کدام یک از کارهای زیر را انجام می‌دهی؟ علامت بزن

- با آن پول دوچرخه‌ای را که دوست داشتم می‌خریدم.
- تمام تلاش خود را می‌کردم تا صاحب آن را پیدا کنم.
- پول را بین افراد نیازمند تقسیم می‌کردم.
- کیف پول را پنهان می‌کردم تا موقع نیاز از آن استفاده کنم.
- در مورد آن با پدر و مادرم مشورت می‌کردم.

عنوان فعالیت: شتر و الاغ

مضمون: معیار سنجش

صلاحیت‌ها: مشاهده، قضاوت و ارزشیابی، استدلال، استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها

در این فعالیت دانش‌آموزان با مطالعه‌ی یک داستان از طریق مقایسه‌ی تفاوت‌ها، شباهت‌ها، رابطه‌ها در دو موقعیت متفاوت به طبقه‌بندی دانسته‌های خود می‌پردازند و به این طریق توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری خود را ارتقاء می‌دهند.

انتظارات عملکردی خاص

- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها
- سنجش اطلاعات، ارزیابی، و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها
- بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده‌ها
- بروز عمل اخلاقی در مراودات روزانه خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود
- به کارگیری مهارت‌های اجتماعی همدلی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو

فرآیند اجرا:

ابتدا داستان را برای دانش‌آموزان تعریف کنید هم زمان با تعریف داستان توجه آن‌ها را به تصاویر و جزئیات موجود در تصاویر جلب کنید.

بعد از تعریف، بحث را با این سؤال‌ها آغاز کنید.

- ۱- از کدام قسمت داستان بیشتر خوش آمد، چرا؟
- ۲- کدام قسمت داستان تو را ناراحت کرد؟
- ۳- چرا شتر و الاغ می‌خواستند از رودخانه عبور کنند؟
- ۴- کدام یک توانست از رودخانه عبور کند؟ چرا؟
- ۵- کدام یک نتوانست از رودخانه عبور کند؟ چرا؟
- ۶- در غرق شدن الاغ چه کسی مقصر بود؟
- ۷- آیا همه در انجام کارها مثل هم هستند؟
- ۸- قبل از انجام هر کاری به چه چیزهایی باید فکر کرد؟
- ۹- آیا هر کاری را که دیگران از ما می‌خواهند باید انجام دهیم؟

بعد از طرح هر سؤال اجازه دهید، همه‌ی دانش‌آموزان وارد حلقه‌ی بحث شوند و از هر کدام بخواهید برای نظر خود دلیل بیاورند و اگر نظرات و دلایل آن‌ها اشتباه بود، با سؤال‌های دیگر او را به سوی پاسخ صحیح هدایت کنید.

خلاصه‌ی داستان شتر و مرغ:

روزی از روزها شتر و الاغی در دشتی سرسبز قدم می‌زدند و با هم صحبت می‌کردند. هوا کم‌کم ابری شد. شتر نگاهی به آسمان انداخت و گفت: فکر می‌کنم به زودی باران شروع به باریدن کند بهتر است تا دیر نشده جایی برای خودمان پیدا کنیم تا خیس نشویم. الاغ گفت: در این نزدیکی مزرعه‌ای است که ایوان بزرگی دارد می‌توانیم آنجا برویم و زیر سقف ایوان بنشینیم تا باران ما را خیس نکند. شتر پذیرفت و هر دو به سوی مزرعه به راه افتادند کمی جلوتر به رودخانه ای رسیدند. شتر قدم در رودخانه گذاشت تا از آن رد شود و سپس سرش را برگرداند و به الاغ که هنوز کنار رودخانه ایستاده بود گفت: بیا توی آب چرا ایستاده‌ای؟ ما باید زودتر از رودخانه عبور کنیم. الاغ گفت: آخر می‌ترسم غرق شوم. شتر گفت: نترس می‌بینی که آب تا شکممان بیشتر نمی‌آید. الاغ لبخندی زد و وارد آب شد ولی هر چه جلوتر رفت آب بالاتر می‌آمد تا اینکه الاغ شروع کرد به دست و پا زدن و فریاد می‌زد. کمک کمک دارم غرق می‌شوم. وقتی شتر دید دوستش در حال غرق شدن است به کمکش رفت و او را نجات داد.

۱- کارهایی را که می‌توانید انجام دهید را سبز و کارهایی را که نمی‌توانید انجام دهید را قرمز رنگ کنید.

- من می‌توانم یخچال را جابه‌جا کنم.
- من می‌توانم کمد خود را مرتب کنم.
- من می‌توانم به موقع تکالیفم را انجام دهم.
- من می‌توانم رانندگی کنم.
- من می‌توانم به گلدان‌ها آب دهم.

۲- چرا کارهای زیر را نمی‌توانید انجام دهید؟

- من نمی‌توانم رانندگی کنم چون
- من نمی‌توانم تلویزیون را جابه‌جا کنم چون
- من نمی‌توانم بدون چهارپایه لامپ اتاق خود را عوض کنم چون

عنوان فعالیت: دوستی موش و قورباغه

مضمون: دوستی های مناسب

صلاحیت ها: مشاهده، قضاوت و ارزشیابی، استدلال، استنباط و نتیجه گیری از یافته ها

در این فعالیت دانش آموزان با شنیدن یک داستان از طریق مقایسه ی تفاوت ها، شباهت ها رابطه ها در دو موقعیت متفاوت به طبقه بندی دانسته های خود می پردازند. و به این طریق توانایی استنباط، استدلال و نتیجه گیری خود را ارتقاء می دهند. دانش آموزان با بحث و گفت و گو درباره ی موقعیت پیش آمده به عوامل مؤثر در انتخاب دوست پی می برند.

انتظارات عملکردی خاص

- شناسایی تفاوت ها، شباهت ها و رابطه ها
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده ها و تصمیم های خود
- استنباط و نتیجه گیری از یافته ها
- سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده ها و اعمال خود و دیگران

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده ها و روابط بین آنها
- بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده ها
- بروز عمل اخلاقی در مراودات روزانه خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- شناسایی راه های چگونگی یادگیری خود
- به کارگیری مهارت های اجتماعی، مشارکت، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت و گو

فرآیند اجرا:

ابتدا داستان را برای دانش آموزان تعریف کنید و هم‌زمان توجه آن‌ها را به تصاویر مربوط به متن داستان جلب کنید.

بعد از تعریف داستان، بحث را با این سؤال‌ها آغاز کنید.

- کدام قسمت داستان را بیشتر دوست داشتی؟ چرا؟
- از کدام قسمت داستان ناراحت شدی؟
- در این داستان چه کسی را بیشتر دوست داشتی؟ قورباغه یا موش یا عقاب؟
- کدام یک از آن‌ها را دوست نداشتی؟ چرا؟
- چرا موش و قورباغه باهم دوست شدند؟
- قورباغه و موش در دوستی شان باچه مشکلی روبرو شدند؟
- شما چرا باکسی دوست می‌شوید؟
- با چه کسی باید دوست شد؟
- آیا با کسی که با او تفاوت داریم می‌توانیم دوستی کنیم؟
- چه موقع می‌توان دوستی را به هم زد؟
- آیا تعداد دوست‌ها مهم است؟

بعد از طرح هر سؤال، اجازه دهید همه‌ی دانش آموزان وارد بحث شوند و از هر کدام بخواهید برای نظر خود دلیل بیاورند و اگر نظرات و دلایل آن‌ها اشتباه بود با سؤال‌های دیگر او را به سوی پاسخ صحیح هدایت کنید.

خلاصه‌ی داستان دوستی موش و قورباغه:

یکی بود یکی نبود در یک جنگل زیبا موشی در کنار جوی آبی لانه داشت. موش کوچولو زندگی خوب و خوشی داشت و چیزی در زندگی کم نداشت تنها چیزی که او را ناراحت می‌کرد، تنهایی بود او هیچ دوستی نداشت چون در جایی که او زندگی می‌کرد هیچ کس نبود.

روزی از روزها که موش در کنار جوی آب نشسته بود ناگهان صدایی شنید که تا آن موقع نشینده بود قور قور ... موش کوچولو روی پاهایش ایستاد و با دقت گوش کرد با تعجب به طرف صدا برگشت و پرسید کی بود قورقور کرد؟ از توی آب قورباغه‌ای سرش را بیرون آورد و گفت: سلام موش کوچولو من قور قور کردم موش از اینکه کسی پیدا شده بود تا با او صحبت کند خوشحال شد و گفت سلام قورباغه تو کی به اینجا آمدی؟ قورباغه گفت: من در قسمت‌های بالای جوی آب زندگی می‌کردم و آنجا تنها بودم با خود گفتم بیایم این طرف شاید بتوانم برای خود دوستی پیدا کنم؟ تو دوستم می‌شوی؟

موش که همین را می‌خواست با خوشحالی گفت: چه بهتر از این ما هر دو تنهایم پس خوبست که با هم دوست شویم. از آن روز به بعد موش و قورباغه باهم دوست شدند و اگر یک روز همدیگر را نمی‌دیدند دلشان برای هم تنگ می‌شد. روزی از روزها موش به قورباغه گفت: دوست خوبم می‌خواهم چیزی به تو بگویم. قورباغه گفت: خب بگو دوست خوبم. موش گفت: درست است که ما هرروز همدیگر را می‌بینیم ولی گاهی تو زیر آب هستی من دلم می‌گیرد و هر چه از اینجا صدایت می‌زنم تو نمی‌شنوی لانه‌ی تو توی آب است و لانه‌ی من بیرون آب.

تازه اگر روزی مشکلی برای یکی از ما پیش بیاید و بخواهیم دیگری را خبر کنیم نمی‌توانیم قورباغه گفت: حق با توست اما چه کار باید بکنیم؟ من که نمی‌توانم بیرون از آب لانه بسازم. موش گفت: من هم نمی‌توانم داخل آب لانه بسازم پس باید فکر کنیم؟

فردا صبح موش با خوشحالی کنار جوی آب آمد. قورباغه همانجا منتظر بود وقتی شادی موش را دید گفت: سلام دوست عزیز، حتماً راه حل خوبی پیدا کردی که این قدر خوشحالی! موش گفت بله دیشب تا دیر وقت فکر کردم و راهی پیدا کردم ما باید یک طناب بلند پیدا کنیم یکسر آن را تو به پایت ببندی و سر دیگرش را هم من ببندم از آن به بعد هر وقت کسی کار داشت طناب را می کشد و به این وسیله دوستش را خبر می کند که لب آب بیاید. آن‌ها همین کار را کردند و مشکلشان حل شد.

روزی از روزها قورباغه زیر آب برای خود شنا می کرد و موش هم روی چمن‌ها استراحت می کرد. ناگهان عقاب بزرگی در آسمان پیدا شد و به موش حمله کرد و او را با چنگ‌هایش گرفت و به هوا پرید اما قورباغه که بی‌خبر در زیر آب شنا می کرد وقتی طناب کشیده شد فکر کرد دوستش با او کار دارد. به بیرون از آب آمد و همراه موش به آسمان رفت.

۱- جدول زیر را کامل کنید.

دلیل علاقه‌ی شما به آن‌ها	دوستان مورد علاقه‌ی شما
.....-۱-۱
.....-۲-۲
.....-۳-۳

۲- فرض کنید افراد زیر به شما پیشنهاد دوستی داده‌اند، کدام یک از آن‌ها را برای دوستی انتخاب می‌کنید. در جدول بنویسید.

همکلاسی - راننده سرویس - بچه‌های فامیل - بچه‌های همسایه - رهگذر خیابان

موارد انتخاب شده	دلیل انتخاب
.....
.....
.....

فعالیت خارج از کلاس:

داستان یا فیلمی را که در مورد دوستی خوانده یا دیده‌اید در سه جمله بنویسید. و در کلاس برای دوستانتان بخوانید.

عنوان فعالیت : همه باهم

مضمون : همکاری

صلاحیت‌ها : تفکر انتقادی، ارزش‌ها ، هیجان، قیاس پرسشگری، تصمیم‌گیری، استدلال

دانش‌آموزان پس از انجام فعالیت مربوط به همکاری، در مورد عملکرد دوگانه‌ی خود (انفرادی و گروهی) و نتایج آن با دیگران گفت‌وگو می‌کنند و در خلال گفت‌وگو مهارت‌های خود را در بیان افکار رویدادها و استدلال تقویت می‌کنند.

انتظارات عملکردی خاص

- بیان احساسات و پیش‌بینی اقدامات خود در موقعیت‌های فرضی
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها در دو موقعیت به ظاهر متفاوت
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- قضاوت و ارزش‌گذاری در مورد رفتارها با بررسی همه‌جانبه

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها
- بروز عمل اخلاقی در مراودات روزانه خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- جانبداری از ارزش‌های دینی

فرآیند اجرای فعالیت: از دانش آموزان بخواهید تا در فعالیت زیر شرکت کنند.

یک وسیله سنگین با خودتان به کلاس بیاورید. مطمئن باشید که بلند کردن آن وسیله برای دانش آموزان تقریباً غیر ممکن باشد، سپس از هر دانش آموز بخواهید تا به صورت انفرادی آن وسیله را برداشته و جا به جا کنند پس از آن سؤال زیر را مطرح کنید.

آیا کسی می تواند آن وسیله سنگین را بردارد و جا به جا کند. پس از شنیدن پاسخها از آنها بخواهید تا برای حل این مشکل فکر کنند و ببیند که چه کار کنند تا بتوانند این وسیله را به قسمتی دیگری از کلاس ببرند.

آیا آنها می توانند به این نتیجه برسند که از طریق همکاری می توانند آن وسیله را حمل کنند؟ فکرها و پاسخهای مختلف را در کلاس بررسی کنید و پیشنهادها را به مرحلهی اجرا در آورید. اگر در پیشنهادها و پاسخ ایشان به مفهوم همکاری توجه نکردند آن را هدایت کنید تا به صورت گروههای چند نفری فعالیت را بیازمایند و پیامد آن را با نتایج قبلی مقایسه کنند. با دانش آموزان دربارهی اینکه چگونه همکاری کردند گفت و گو کنید. و پرسشهایی را در این زمینه مطرح کنید.

۱- برای حرکت دادن میز چند نفر لازم است؟

۲- آیا برای حرکت دادن صندلی نیاز به همکاری است؟

۳- آیا در خانه تا به حال همکاری داشته اید؟

۴- اعضای خانواده در چه نوع کارهایی باهم همکاری می کنند؟

توصیه های اجرایی:

برای تک تک دانش آموزان فرصتهایی را فراهم کنید تا در مورد سؤالات مطرح شده فکر کنند و پاسخ دهند.

۱- در فعالیتهای زیر چگونه می توانید با اعضای خانواده همکاری داشته باشید؟

نوع همکاری	نوع فعالیت
.....	برگزاری مهمانی
.....	اسباب کشی
.....	مسافرت رفتن

۲- کدام یک از فعالیتهای زیر نیاز به همکاری دارد؟ علامت بزنید.

- ناهار خوردن
- تمیز کردن خانه
- روزنامه خواندن
- غذا پختن
- جا به جا کردن میز تحریر

فعالیت خارج از کلاس :

۱- چند مورد از کارهایی را که در مدرسه نیاز به همکاری دارد بنویسید . در مورد این که شما چه نوع همکاری در این کارها می‌توانید داشته باشید در کلاس گفت‌وگو کنید.

۴ - شما در خانه در چه کارهایی با اعضای خانواده همکاری می‌کنید؟

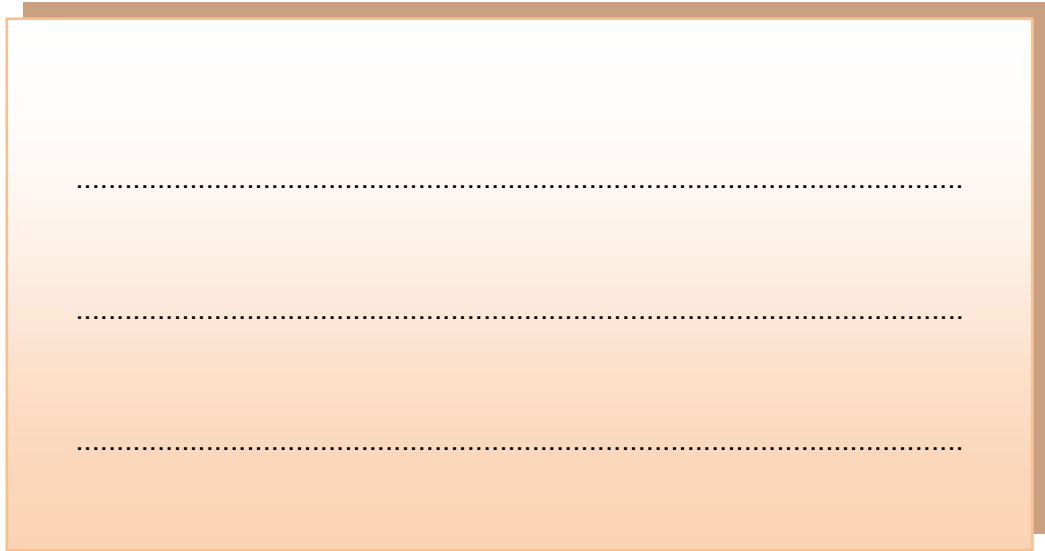
۵ - اگر در کارها همکاری نباشد چه اتفاقی می‌افتد؟

۴- سارا می‌خواست اتاقش را تمیز کند. دوست داشت تختش را کنار پنجره بگذارد ولی خودش به تنهایی نمی‌توانست آن را جابه‌جا کند. برای حل مشکل او چه پیشنهادهایی می‌کنید. پیشنهادهایی که انجام آن‌ها امکان‌پذیر باشد.

امکان پذیر است امکان پذیر نیست

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> ۱-
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> ۲-
<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/> ۳-

حال از بین پیشنهادهای امکان پذیر، یک پیشنهاد که ما را سریع تر و بهتر به نتیجه می رساند انتخاب کنید و بنویسید.



عنوان فعالیت: راستگو باشیم

مضمون: راستی و صداقت

صلاحیت‌ها: قیاس، پرسش‌گری، تصمیم‌گیری، استدلال، ارزش‌ها، هیجان، تفکر انتقادی

دانش‌آموزان پس از انجام بازی با موضوع صداقت و راستی، موقعیت‌های واقعی و غیرواقعی را تشخیص داده و در مورد آن باهم گفت‌وگو می‌کنند و در خلال گفت‌وگو مهارت‌های خود را در بیان افکار و ایده‌ها و استدلال تقویت می‌کنند.

انتظارات عملکردی خاص

- بیان احساسات و پیش‌بینی اقدامات خود در موقعیت‌های فرضی
- شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها در دو موقعیت به ظاهر متفاوت
- استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود
- قضاوت و ارزش‌گذاری در مورد رفتارها با بررسی همه جانبه

انتظارات عملکردی مشترک

- بررسی پدیده‌ها و روابط بین آنها
- بروز عمل اخلاقی در مراودات روزانه خود
- استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود
- جانبداری از ارزش‌های دینی

فرآیند اجرای فعالیت :

از دانش آموزان بخواهید به صورت دایره وار بنشینند و به ترتیب نام خود را بگویند وقتی نوبت به شما رسید نامتان را اشتباهی بگویید. واکنش دانش آموزان را بررسی کنید سپس بپرسید آیا من نام خود را درست گفتم؟ نام واقعی من چیست؟

حال برای دانش آموزان توضیح دهید که می خواهید کارهایی را انجام دهید و شما با شنیدن جمله ها درباره ی واقعی بودن آن ها قضاوت کنید.

مثال: ۱- یک کتاب را بلند کنید و بگویید: (من یک فیل بزرگ برداشتم)

۲- یک عروسک را بردارید و بگویید (من دارم کتاب می خوانم)

۳- به بیرون از پنجره و به خورشید اشاره کنید و بگویید (الان شب است)

بعد از هر مثال واکنش دانش آموزان را بررسی کنید و از آن ها بخواهید تا به شما بگویند آیا شما واقعیت ها را گفتید؟

در هر مثال واقعیت چیست؟

از کجا واقعیت را فهمیدید؟

وقتی دیگران در مورد کاری به شما راست می گویند چه احساسی دارید؟

وقتی کسی به شما راست نمی گوید چه حسی پیدا می کنید؟

آیا دوست دارید با شما به راستی و درستی رفتار شود؟

آیا شما هم با دیگران روراست هستید؟

آیا تا به حال به کسی دروغ گفتید در چه موردهایی ؟ چرا؟

آیا تا به حال از کسی دروغ شنیدید در چه موردی؟

از کجا فهمیدید که حرف های او واقعیت ندارد؟

راستی و دروغ چه نتایج دارند؟

البته سؤالات دیگری هم می‌توانید در این زمینه مطرح کنید و با بحث و گفت‌وگو موضوع صداقت و راستی را به آن‌ها آموزش دهید.

توصیه‌های اجرایی :

شرایطی فراهم آورید تا دانش‌آموزان خودشان مثال‌های واقعی و غیر واقعی بزنند و آن‌ها را به بحث و بررسی بگذارید.

۱- به نظر شما کدام یک از همکلاسی‌های علی واقعیت را می‌گویند؟ (یا راست می‌گویند؟)

غیر واقعی	واقعی	
		مهدی می‌گوید: من با ماشین پدرم رانندگی می‌کنم.
		رضا می‌گوید: من مادرم را خیلی دوست دارم.
		سینا می‌گوید: من شب‌ها خورشید را در آسمان می‌بینم.
		احمد می‌گوید: من بعد از ظهرها تلویزیون تماشا می‌کنم.

۲- جمله را آن‌طور که می‌خواهی ادامه بده

وقتی از دوستم دروغ می‌شنوم...

.....

.....

فعالیت خارج از کلاس:

درباره‌ی پرسش زیر با خانواده و دوستان خود صحبت کنید و نتایج گفت‌وگوها را در چند جمله

بنویسید.

چرا راستی و صداقت باعث می‌شود که دیگران به حرف‌های ما گوش کنند؟

..... □

..... □

..... □

منابع و مراجع

۱- برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، نگاشت

پنجم، ۱۳۹۰

۲- رایبسون و رایبسون، روان‌شناسی و کودکان عقب مانده ذهنی، ترجمه؛ فرهاد، ماهر، تهران:

انتشارات قومس، ۱۳۷۶

۳- سره، صغری، روش فعال در کودکان، تهران: نشر ندا، چاپ سوم ۱۳۷۲

۴- سیف، علی اکبر، روان‌شناسی پرورشی نوین، روان‌شناسی یادگیری و آموزش، تهران: نشر دوران،

ویراست ششم، ۱۳۸۸

۵- صمدی، علی، بازی درمانی (نظریه‌ها، انجام پژوهش و روش‌های مداخله)، تهران: نشر دانه، چاپ اول

۱۳۸۹

۶- فلاول، جان اچ، رشد شناختی، ترجمه: فرهاد ماهر، تهران: انتشارات رشد، چاپ اول، ۱۳۷۷

۷- کتاب راهنمای معلم، برنامه درسی تفکر و پژوهش، گروه مولفان، سازمان پژوهش و برنامه ریزی

آموزشی، سال ۱۳۹۱

۸- کله، چان، روش‌ها و راهبردها در تعلیم و تربیت کودکان استثنایی، ترجمه فرهاد ماهر، انتشارات

آستان قدس

۹- مجدفر، مرتضی، بیدپا در کلاس درس؛ بازی، فعالیت‌ها و پژوهش‌های خلاقیت محور بر مبنای

تخیل‌ها و افسانه‌های کلیله و دمنه، تهران: نشر امروز، ۱۳۹۰

۱۰- نعمت‌الهی، فرامرز، ادبیات کودک و نوجوان؛ کد ۶۰۱۵، تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی

آموزشی با چاپ چهارم، ۱۳۸۹